

Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2016.gadā

I. IEVADS

1. Pielikums informatīvajam ziņojumam „Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2016.gadā” sniedz pārskatu par Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – Tiesa) pieņemtajiem nolēmumiem 2016.gadā.
2. 2016.gadā Tiesa pasludināja 25 nolēmumus Latvijas lietās, no kurām 16 lietās tika pasludināti spriedumi, savukārt 9 lietās tika pieņemti lēmumi. Turpinājumā vispirms hronoloģiskā secībā tiek apskatīti Tiesas spriedumi, un tad – lēmumi.

II. TIESAS NOLĒMUMU APKOPOJUMS

II.1. TIESAS SPRIEDUMI

3. Lietā *Dāvidsons un Savins pret Latviju*¹ tika apvienotas divas sūdzības, kurās sūdzības iesniedzēji apgalvoja, ka ir pārkāptas viņu Konvencijas 6.panta 1.punktā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu, jo nacionālo tiesu tiesneši nav bijuši objektīvi. Pirmais iesniedzējs sūdzējās, ka Vidzemes apgabaltiesa ir izskatījusi viņa krimināllietu nelikumīgā sastāvā, jo viena un tā pati tiesnese gan izskatīja sūdzību par drošības līdzekļa – apcietinājuma piemērošanu, gan arī vēlāk bija tiesas sastāvā, kas izskatīja krimināllietu pēc būtības. Savukārt otrais iesniedzējs sūdzējās par to, ka krimināllietas izskatīšanas laikā viens un tas pats Latgales apgabaltiesas tiesas sastāvs izskatīja gan viņa sūdzību par lēmumu par drošības līdzekļa piemērošanu, gan vēlāk arī apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas notiesājošo spriedumu.

Pieņemamības stadija

Tiesa noraidīja valdības izvirzīto argumentu, ka pirms vērsšanās Tiesā iesniedzēji nav izmantojuši visus viņiem nacionālā līmenī pieejamos tiesību aizsardzības mehānismus, proti, pirmais iesniedzējs varēja iesniegt konstitucionālo sūdzību, ja uzskatīja, ka likuma norma nepamatoti pieļauj tiesneša dalību lietas izskatīšanā, ja šis tiesnesis iepriekš ir lēmis par drošības līdzekli, savukārt otrais iesniedzējs varēja vērsties prokuratūrā un lūgt prokuroru iesniegt protestu par apelācijas instances spriedumu. Tiesas ieskatā iesniedzēju sūdzību pamatā bija Latvijas Kriminālprocesa likuma normas piemērošana, nevis normas konstitucionalitāte, tādēļ Satversmes tiesa šajā lietā nebūtu uzskatāma par efektīvu tiesību aizsardzības mehānismu. Savukārt prokurora protests nav personai tieši pieejams mehānisms, tādēļ personai nav pienākuma to izmantot pirms vērsšanās Tiesā.

Vienlaikus Tiesa norādīja, ka tai nav pamata pārskatīt Latvijas tiesu pieņemto

¹ Iesniegumi Nr.17574/07 un 25235/07, 2016.gada 7.janvāra spriedums.

Kriminālprocesa likuma 52.panta interpretāciju, proti, ka tiesnesis, kurš pieņēmis lēmumu par drošības līdzekļa piemērošanu vēl pirms Kriminālprocesa likuma spēkā stāšanās 2005.gada 1.oktobrī, var piedalīties šīs lietas izskatīšanā pēc būtības.

Izskatīšana pēc būtības

Abās lietās Tiesa atsaucās uz tās judikatūrā labi iedibinātajiem principiem, atgādinot, ka tiesas (tiesneša) neatkarība tiek vērtēta gan no subjektīvā, gan objektīvā aspekta. Pirmkārt, tiek vērtēta konkrētā tiesneša personīgā pārlicība un ieinteresētība lietas iznākumā, un tas, vai tiesneša uzvedība ir radījusi pamatotas bažas par neatkarības un objektivitātes trūkumu (subjektīvais aspekts). Otrkārt, Tiesa vērtē, vai lietas izskatīšanas ietvaros tika pienācīgā veidā nodrošināts, ka tiek izslēgtas jebkādas pamatotas bažas par tiesas (tiesneša) neatkarības un objektivitātes trūkumu (objektīvais aspekts). Citiem vārdiem sakot, izvērtējot objektīvo aspektu, jānoskaidro, vai ir kādi pārbaudāmi fakti, kuri varētu radīt šaubas par tiesneša objektivitāti. Tiesa atzina, ka gadījumos, kad viens un tas pats tiesnesis ir pieņēmis lēmumus pirmstiesas kriminālprocesa laikā un pēc tam piedalījies lietas iztiesāšanā, apsūdzētajam var rasties zināmas bažas attiecībā uz šī tiesneša objektivitāti, vienlaikus uzsverot, ka šādas bažas ir saprotamas, bet pašas par sevi nav uzskatāmas par objektīvi pamatotām.

Pirmā iesniedzēja sūdzību Tiesa noraidīja. Tā kā pirmais iesniedzējs nebija apgalvojis, ka konkrētā tiesnese ir personīgi ieinteresēta lietas iznākumā vai ka viņa ar savu uzvedību radīja bažas par neatkarības trūkumu, Tiesa vērtēja tikai otro aspektu, proti, vai tiesneses loma un iesaiste sūdzības par drošības līdzekļa piemērošanu vērtēšanā radīja pamatotas bažas par viņas objektivitātes trūkumu, vēlāk iztiesājot pirmā iesniedzēja krimināllietu. Tiesa konstatēja, ka tiesas sastāva priekšsēdētāja patiešām bija izskatījusi pirmā iesniedzēja sūdzību par viņam piemēroto drošības līdzekli – pirmstiesas apcietinājumu, taču norādīja, ka šis tiesas lēmums tika pieņemts, balstoties uz neapstrīdamiem un objektīviem pierādījumiem, proti, pirmais iesniedzējs jau iepriekš bija mēģinājis izvairīties no kriminālvajāšanas, un viņam nebija pastāvīgas reģistrētās dzīvesvietas. Tādēļ tiesai bija pietiekams pamats uzskatīt, ka viņš, iespējams, varētu mēģināt arī turpmāk izvairīties no izmeklēšanas un tiesas. Tiesas rīcībā nebija nekādu pierādījumu tam, ka, pārbaudot piemērotā drošības līdzekļa nepieciešamību, tiesnese būtu jebkādā veidā vērtējusi pirmā iesniedzēja vainu, vai arī kā citādi devusi pamatu apšaubīt viņas neatkarību vai objektivitāti. Attiecībā uz otro iesniedzēju Tiesa izvērtēja Latgales apgabaltiesas lēmuma, ar kuru nacionālā tiesa noraidīja otrā iesniedzēja sūdzību par apcietinājuma piemērošanu, tekstu. Tiesas ieskatā lēmumā par apcietinājuma piemērošanu lietotajā frāzē *“Lai gan izcietis ieslodzījuma sodu, [otrais iesniedzējs] secinājumus neizdara un atkal tiek turēts aizdomās par tāda paša nozieguma izdarīšanu. No tādām darbībām viņu neattur paša sūdzībā minētie apsvērumi, [piemēram] bankas aizdevums, nodoms dibināt ģimeni, pastāvīga darbavieta un dzīvesvieta [..]”* nacionālā tiesa apgalvojuma formā ir izteikusies par to, ka sūdzības iesniedzējs ir izdarījis darbības, par kurām viņš tiek turēts aizdomās, proti, ka tiesneši vēl pirms krimināllietas izskatīšanas pirmajā instancē bija pauduši viedokli, kas raisa pamatotas šaubas par viņu objektivitāti. Atsaucoties uz savā judikatūrā iepriekš paustajām atziņām, Tiesa atzīmēja, ka otrajam iesniedzējam tādējādi varēja rasties pamatotas šaubas par tiesnešu objektivitāti, jo gan sūdzību par apcietinājuma piemērošanu, gan arī apelācijas

sūdzību par pirmās instances notiesājošo spriedumu Latgales apgabaltiesa izskatīja identiskā sastāvā. Turklāt Tiesa norādīja, ka 2 gadu ilgs laika posms starp brīdi, kad Latgales apgabaltiesas tiesneši pieņēma lēmumu par sūdzību par apcietinājuma piemērošanu un apelācijas sūdzības izskatīšanu par notiesājošo spriedumu, nebija pietiekošs, lai kļiedētu šaubas par tiesnešu objektivitāti. Ņemot vērā iepriekšminētos apsvērumus, Tiesa vienbalsīgi atzina, ka otrā iesniedzēja gadījumā ir noticis Konvencijas 6. panta 1. punkta pārkāpums.

Piešķirtā atlīdzība

3000 eiro otrajam iesniedzējam par morālo kaitējumu.

4. Lietā *Sharma pret Latviju*² sūdzības iesniedzējs ir Indijas pilsonis, kurš ieradās Latvijā 1999.gadā, un vēlāk saņēma pastāvīgās uzturēšanās atļauju. 2005.gada 20.janvārī iekšlietu ministrs pieņēma lēmumu par iesniedzēja iekļaušanu to personu sarakstā, kurām ieceļošana Latvijā aizliegta. Tika pieņemts lēmums par pastāvīgās uzturēšanās atļaujas anulēšanu iesniedzējam, un iesniedzējs tika informēts, ka viņam labprātīgi jāatstāj Latvijas teritorija. 2005.gada 7.jūnijā Valsts robežsardze aizturēja iesniedzēju un ievietoja Jēkabpils policijas īslaicīgās aizturēšanas izolatorā. 2005.gada 13.jūnijā iekšlietu ministrs atteica iesniedzēja lūgumu atcelt 2005.gada janvāra lēmumu. 2005.gada 11.jūlijā PMLP atstāja spēkā lēmumu par iesniedzēja piespiedu izraidīšanu, un 12.jūlijā iesniedzējs tika izraidīts no Latvijas. Lēmums par piespiedu izraidīšanu tā paziņošanai iesniedzējam tika nosūtīts tikai 2005.gada 13.jūlijā.

Sūdzības iesniedzējs uzskatīja, ka viņa izraidīšana no Latvijas nesamērīgi iejaucas viņa tiesībās uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, ko garantē Konvencijas 8.pants. Iesniedzējs arī sūdzējās, ka izraidīšanas laikā viņam netika nodrošinātas Konvencijas 7.protokola 1.panta (procesuālās garantijas ārzemnieku izraidīšanas gadījumā) prasībām atbilstošas procesuālās garantijas. Visbeidzot, atsaucoties uz Konvencijas 5.panta 2.punktu (tiesības tikt informētam par aizturēšanas iemesliem) un 4.punktu (tiesības uz aizturēšanas tiesiskuma pārbaudi tiesā) iesniedzējs apgalvoja, ka viņš netika informēts par iemesliem, kādēļ pirms izraidīšanas viņš tika ievietots policijas īslaicīgās aizturēšanas izolatorā, un ka viņam nebija iespēja tiesas ceļā pārbaudīt aizturēšanas tiesiskumu.

Pieņemamības stadija

Tiesa vispirms izvērtēja valdības argumentu, ka lēmums iekļaut iesniedzēju to personu sarakstā, kurām ieceļošana Latvijā ir liegta, tika atcelts 2011.gada 30.martā un ka tādēļ iesniedzēja sūdzība par iespējamu Konvencijas 8.panta pārkāpumu būtu svītrojama no Tiesā izskatāmo lietu saraksta, jo jautājums nacionālā līmenī ir uzskatāms par atrisinātu. Tiesa šo argumentu noraidīja, jo nav strīda par to, ka 2005.gada jūlijā iesniedzējs bija izraidīts no valsts un ka atbilstošais lēmums tika atcelts tikai pēc 6 gadiem. Tādēļ Tiesa neuzskatīja par iespējamu secināt, ka sūdzības turpmāka izskatīšana nav pamatota.

Turpinājumā Tiesa vērtēja valdības izvirzīto argumentu, ka iesniedzējs nav izmantojis visus viņam pieejamos nacionālos tiesību aizsardzības mehānismus saistībā ar viņa sūdzību par iespējamu Konvencijas 8.panta pārkāpumu, proti, ka iesniedzējs nav pārsūdzējis

² Iesniegums Nr.28026/05, 2016.gada 24.marta spriedums.

administratīvajā tiesā iekšlietu ministra 2005.gada 13.jūnija lēmumu neatcelt iesniedzēja iekļaušanu to personu sarakstā, kurām ieceļošana Latvijā ir liegta. Tiesa ņēma vērā Latvijas tiesu praksi līdzīgās lietās, piemēram, ka 2006.gada februārī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments atcēla identisku iekšlietu ministra lēmumu, jo tā pieņemšanā netika izvērtēts samērīgums, un secināja, ka administratīvās tiesas bija efektīvs mehānisms, par kuru iesniedzējs bija pienācīgi informēts. Tā kā iesniedzējs to nebija izdarījis, tad Tiesa vienbalsīgi atzina, ka iesniedzējs nav izmantojis visus viņam pieejamos nacionālos tiesību aizsardzības mehānismus, tādēļ viņa sūdzība par iespējamu Konvencijas 8.panta pārkāpumu nav pieņemama izskatīšanai pēc būtības.

Saistībā ar iesniedzēja sūdzību par iespējamo Konvencijas 7.protokola 1.panta pārkāpumu Tiesa noraidīja valdības argumentu, ka šis pants lietā nav piemērojams, jo aizsargā tos ārzemniekus, kuri valstī uzturas tiesiski, savukārt iesniedzējs tiesības uzturēties Latvijā bija zaudējis līdz ar iekšlietu ministra 2005.gada 20.janvāra lēmumu iekļaut iesniedzēju to personu sarakstā, kuriem iebraukšana Latvijā ir liegta. Tiesa norādīja, ka jau pēc tam, kad šis lēmums bija pieņemts, iesniedzējs administratīvajās tiesās apstrīdēja pastāvīgās uzturēšanās atļaujas anulēšanu, ka šis process atbilstoši lietas notikumu laikā spēkā esošajam Imigrācijas likumam bija pieejams ārvalstniekiem, kuri Latvijā uzturas legāli, kas Tiesas ieskatā nozīmēja, ka Latvijas iestādes iesniedzēju uzskata par personu, kas Latvijā uzturas legāli, un ka šo apsvērumu gaismā arī Konvencijas 7.protokola 1.pants ir piemērojams.

Izskatīšana pēc būtības

Vērtējot pēc būtības iesniedzēja sūdzību par Konvencijas 7.protokola 1.panta prasībām atbilstošu procesuālo garantiju trūkumu izraidīšanas procedūras ietvaros, Tiesa uzsvēra, ka persona var tikt izraidīta, izpildot lēmumu, kas ir “pieņemts saskaņā ar likumu”, proti, šim lēmumam jābūt pieņemtam atbilstoši valsts nacionālo likumu materiālajām un procesuālajām normām. Tiesa piekrita iesniedzēja argumentam, ka viņš tika izraidīts no Latvijas, pirms vēl viņam bija paziņots lēmums par piespiedu izraidīšanu, kas savukārt nozīmēja, ka šis lēmums nebija stājies spēkā Administratīvā procesa likumā paredzētajā kārtībā. Tiesa uzskatīja, ka tādējādi lēmums nav uzskatāms par “pieņemtu saskaņā ar likumu”, un tādēļ vienbalsīgi atzina, ka ir pieļauts Konvencijas 7.protokola 1.panta pārkāpums.

Pievēršoties iesniedzēja sūdzībai par to, ka viņš netika informēts par iemesliem, kādēļ pirms izraidīšanas viņš tika ievietots policijas īslaicīgās aizturēšanas izolatorā, Tiesa atgādināja, ka Konvencijas 5.panta 2.punkts uzliek valstij pienākumu nodrošināt, ka ikvienai personai, kura tiek aizturēta vai arestēta, vienkāršā un saprotamā valodā, kuru šī persona saprot, ir izskaidroti būtiskie juridiskie un faktiskie pamati tās aizturēšanai. Izvērtējot izskatāmās lietas faktus, Tiesa konstatēja, ka tās rīcībā ir aizturēšanas protokols, kuru ir parakstījis pats iesniedzējs un kurā ir minēts, ka 2005.gada 1.februārī iesniedzējam ir anulēta pastāvīgās uzturēšanās atļauja un ka viņam līdz 2005.gada 26.martam bija jāizbrauc no Latvijas. Protokolā tika norādīta arī atbilstošā Imigrācijas likuma norma. Tiesa arī norādīja, ka tās rīcībā nav pierādījumu, ka iesniedzējam būtu bijušas grūtības saprast tekstu latviešu valodā. Ņemot vērā šos apsvērumus, Tiesa vienbalsīgi atzina, ka Konvencijas 5.panta 2.punkts nav pārkāpts.

Visbeidzot, pievēršoties iesniedzēja sūdzībai par to, ka viņam nebija iespēja tiesas ceļā pārbaudīt aizturēšanas tiesiskumu, Tiesa uzsvēra, ka gadījumos, kad par personas aizturēšanu uz vairākām dienām lemj administratīva iestāde, Konvencijas 5.panta 4.punkts pieprasa, lai personai būtu iespēja to apstrīdēt tiesā, un tādēļ noraidīja valdības argumentu, ka aizturēšana izraidīšanas procesa ietvaros ir uz pārāk īsu laiku, lai to pakļautu tiesu kontrolei. Tiesa arī atzina, ka prokuratūra nevar tikt uzskatīta par “tiesu” Konvencijas 5.panta 4.punkta mērķiem, tādēļ prokurora uzraudzība nav šai Konvencijas normai atbilstošs mehānisms. Tāpat Tiesa noraidīja valdības argumentu, ka aizturēšanas, kas pārsniedza 10 dienu termiņu, nepieciešamību vērtēja rajona tiesa un tādējādi Konvencijas 5.panta 4.punkta prasības tika izpildītas, jo Tiesa konstatēja, ka nacionālās tiesas varēja lemt tikai par turpmāku aizturēšanu. Visbeidzot, Tiesa pieļāva, ka iesniedzējs būtu varējis vērsties Satversmes tiesā ar konstitucionālo sūdzību par Imigrācijas likuma atbilstību Satversmei, taču Tiesai neradās pārlicība, ka pat tad, ja Satversmes tiesa lemtu iesniedzējam par labu, Satversmes tiesas procesa laikā iesniedzēja aizturēšanas tiesiskums tiktu pienācīgi izvērtēts. Šo apsvērumu gaismā Tiesa secināja, ka iesniedzējam nebija pieejami mehānismi, kā efektīvi apstrīdēt viņa aizturēšanas tiesiskumu, un vienbalsīgi atzina, ka ir pieļauts Konvencijas 5.panta 4.punkta pārkāpums.

Piešķirtā atlīdzība

5000 eiro par morālo kaitējumu.

5. Lietā *Šantare un Labazņikovs pret Latviju*³ sūdzība tika iesniegta par tiesībsargājošo iestāžu 2005.gadā veikto telefonsarunu noklausīšanos, kas sūdzības iesniedzēju ieskatā pārkāpa viņu Konvencijas 8.pantā garantētās tiesības uz privātās dzīves un korespondences neaizskaramību. Saistībā ar šīm telefonsarunām otrā iesniedzēja aizstāvis kriminālprocesa ietvaros bija lūdzis iepazīstināt viņu ar īpaši pilnvarotā Augstākās tiesas tiesneša izsniegto akceptu, kas apstiprinātu telefonsarunu noklausīšanās tiesiskumu, taču atbildīgais prokurors šo lūgumu noraidīja, pamatojoties uz to, ka šī informācija bija klasificēta. Tāpat sūdzības iesniedzēji uzskatīja, ka 2005.gada novembrī toreizējās tieslietu ministres tiesnešu konferencē paustais viedoklis par iesniedzēju kriminālprocesa iztiesāšanas gaitu pārkāpa Konvencijas 6.panta 2.punktā garantēto nevainīguma prezumpciju.

Pieņemamības stadija

Tiesa noraidīja valdības argumentus par to, ka iesniedzēju sūdzība par iespējamiem Konvencijas 8.panta pārkāpumiem nav izskatāma pēc būtības, jo iesniedzēji nav izmantojuši visus viņiem Latvijā pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus, jo nebija iesnieguši sūdzību prokuroram atbilstoši Operatīvās darbības likuma 5.pantam, un ka iesniedzēji bija nokavējuši Konvencijā noteikto 6 mēnešu termiņu sūdzības iesniegšanai. Tiesa atsaucās uz saviem spriedumos lietās *Meimanis pret Latviju* un *Kibermanis pret Latviju* paustajiem secinājumiem, ka krimināllietu izskatošā tiesa ir uzskatāma par efektīvu mehānismu sūdzību par operatīvās darbības pasākumu, kas veikti saistībā ar šo krimināllietu, izskatīšanai, un norādīja, ka savā kasācijas sūdzībā pirmais iesniedzējs bija lūdzis tiesu atzīt, ka operatīvās

³ Iesniegums Nr.34148/07, 2016.gada 31.marta spriedums.

darbības pasākumi ir bijuši prettiesiski un tādēļ tajos iegūtie pierādījumi nav izmantojami. Tiesas ieskatā tas nozīmēja, ka iesniedzēji bija izmantojuši vienu no mehānismiem savu tiesību aizsardzībai, kas nebija acīmredzami nepareizi, tādēļ viņiem nebija pienākuma izmantot arī otru mehānismu, proti, iesniegt sūdzību prokuroram. Šo pašu iemeslu dēļ Tiesa uzskatīja, ka Konvencijā noteiktā termiņa sūdzības iesniegšanai aprēķinā jāizmanto pēdējais nacionālās tiesas nolēmums, kas savukārt nozīmēja, ka šis termiņš nav nokavēts.

Savukārt saistībā ar iesniedzēju sūdzību par iespējamo nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu Tiesa atzina, ka tā ir iesniegta novēloti, jo krimināllietas izskatīšanas laikā iesniedzēji nekad par to nebija sūdzējušies Latvijas tiesām, tādēļ Konvencijā paredzētais 6 mēnešu termiņš ir skaitāms no strīdīgo izteikumu datuma – 2005.gada novembra – un tādējādi 2007.gada jūlijā iesniegtā sūdzība šajā termiņā acīmredzami neiekļaujas.

Izskatīšana pēc būtības

Izvērtējot iesniedzēju sūdzību par telefonsarunu noklausīšanos, Tiesa visupirms norādīja, ka pēc būtības iesniedzēji sūdzas par to, šī noklausīšanās nav bijusi tiesiska un ka kriminālprocesa ietvaros viņiem nav bijusi iespēja pārliecināties, ka to ir akceptējis tiesnesis. Tiesa ieskatā nebija strīda par to, ka sarunu noklausīšanās ir iejaukšanās iesniedzēju tiesībās Konvencijas 8.panta izpratnē, tādēļ Tiesa vērtēja, vai šī iejaukšanās notika “saskaņā ar likumu”, vai tai bija leģitīms mērķis un vai tā bija “nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā”.

Pievērošoties kritērija “saskaņā ar likumu” ievērošanai, Tiesa atgādināja, ka iejaukšanās likumiskajam pamatam ir jābūt kvalitatīvai normai, kas personai ļauj saprātīgi paredzēt tās piemērošanu, kā arī pienācīgi jāpasargā persona no iespējamās patvaļas; telefonsarunu noklausīšanas kontekstā tiesu kontrole pār šo operatīvo darbību ir viens no svarīgākajiem patvaļas nepieļaušanas elementiem.

Tiesa tālāk konstatēja, ka apelācijas tiesvedības laikā, kā arī savā kasācijas sūdzībā Augstākās tiesas Senātam iesniedzēji bija izteikuši iebildumus par to, ka krimināllietas materiālos nebija iekļauta informācija par īpaši pilnvarota Augstākās tiesas tiesneša izsniegto akceptu, lai veiktu otrā iesniedzēja telefonsarunu noklausīšanos. Atbildot uz iesniedzēju sūdzību, Rīgas apgabaltiesa bija sniegusi vispārīgu vērtējumu par pierādījumu pieļaujamību, savukārt Augstākās tiesas Senāts bija atsaucies uz Operatīvās darbības likuma normu, kura noteica vispārējo kārtību, kādā tiek izsniegta atļauja noklausīties telefonsarunas. Tāpat Tiesas ieskatā no lietas materiāliem nevarēja secināt, vai nacionālajām tiesām bija pieejami klasificētie operatīvās lietas materiāli un vai tiesas ar tiem bija iepazinušās un pārbaudījušas telefonsarunu noklausīšanās tiesiskumu. Ņemot vērā augšminēto, Tiesa secināja, ka iesniedzējiem kriminālprocesa gaitā nebija iespējams pārliecināties, vai telefonsarunu noklausīšanai tika saņemts tiesneša akcepts, savukārt nacionālās tiesas kriminālprocesa laikā nebija nodrošinājušas efektīvu pēckontroli pār iesniedzēju apstrīdēto operatīvās darbības pasākumu. Tādēļ Tiesa vienbalsīgi atzina, ka ir noticis Konvencijas 8. panta pārkāpums.

Piešķirtā atlīdzība

3800 eiro (1500 eiro katram iesniedzējam par morālo kaitējumu, 800 eiro otrajam iesniedzējam par tiesāšanās izdevumiem).

6. Lietā *A., B. un C. pret Latviju*⁴ iesniedzējas ir 1992., 1993. un 1995.gadā dzimušas jaunietes, kuras 2008. un 2009.gadā apmeklēja nodarbības sporta skolā Rīgā. 2010.gada sākumā iesniedzēju vecāki vērsās Valsts policijā ar iesniegumu, ka nodarbību laikā nepilngadīgās meitenes ir cietušas no galvenā trenera netiklām darbībām. Proti, treneris esot nācis meiteņu ģērbtuvēs, un pirts apmeklējumā meitenes pēris ar pirtsslotām, kā arī veicis sporta masāžu. Policija uzsāka kriminālprocesu pret galveno treneri uz aizdomu pamata par pavešanu netiklībā. 2010.gada oktobrī Valsts policijas lēma par kriminālprocesa izbeigšanu noziedzīga nodarījuma sastāva trūkuma dēļ. Iesniedzēju vecāki vērsās prokuratūras iestādēs, kuras pēc kriminālprocesa materiālu izvērtēšanas atstāja spēkā sākotnējo lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu. 2011.gada aprīlī iesniedzēju vecāki iesniedza civilprasību tiesā pret galveno treneri. Atsaucoties uz Satversmes 92.pantu un Civillikuma 1635.panta otro daļu, viņi lūdza atlīdzināt iesniedzējam nodarīto morālo kaitējumu 7000 latu apmērā. 2013.gada aprīlī tiesa daļēji apmierināja iesniegto civilprasību, piedzenot no atbildētāja par labu iesniedzējam morālā kaitējuma kompensāciju 700 latu apmērā. Spriedums stājās spēkā 2014.gada aprīlī.

Savā sūdzībā iesniedzējas apgalvoja, ka tiesībsargājošās iestādes nebija pienācīgā kārtā izmeklējušas viņu sūdzības par sporta trenera darbībām, kuras viņu ieskatā bija uzskatāmas par netiklām. Iesniedzēji uzskatīja, ka tādējādi bija pārkāpts Konvencijas 3.pantā valstij uzliktais pienākums izmeklēt ticamus apgalvojumus par pazemojošu izturēšanos, kā arī viņu Konvencijas 8.pantā garantētās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Tiesa savā spriedumā izvērtēja iesniedzēju sūdzību tikai no Konvencijas 8. panta viedokļa.

Pieņemamības stadija

Vērtējot, vai sūdzība ir pieņemama izskatīšanai pēc būtības, Tiesa noraidīja valdības argumentu, ka sūdzības iesniedzējas nav informējušas Tiesu par visiem lietā nozīmīgiem faktiem, proti, par viņu civilprasības daļēju apmierināšanu, un ka tādēļ būtu atzīstams, ka iesniedzējas ir ļaunprātīgi izmantojušas tiesības iesniegt individuālo sūdzību. Tiesa atzina, ka informācijas par civilprasības daļēju apmierināšanu noklusēšana ir problemātiska, taču iesniedzēju sūdzības būtība ir saistīta ar kriminālprocesu, tādēļ Tiesa uzskatīja, ka šajā gadījumā nevar pārliecinoši apgalvot, ka iesniedzēju nolūks bija maldināt Tiesu.

Savukārt attiecībā uz valdības izvirzīto argumentu, ka iesniedzējas vairs nevar tikt uzskatītas par Konvencijas pārkāpuma upuriem, jo iespējamais viņu tiesību aizskārums ir novērsts ar civilprasības daļēju apmierināšanu, Tiesa atzina, ka tas ir cieši saistīts ar sūdzības būtību, tādēļ abi aspekti ir skatāmi kopā.

Izskatīšana pēc būtības

Tiesa visupirms atgādināja tās judikatūrā definētos principus, proti, ka Konvencijas 8.panta galvenais mērķis ir pasargāt indivīda privāto un ģimenes dzīvi, mājokli un korespondenci no patvaļīgas valsts iestāžu iejaukšanās. Taču šis pants ne tikai uzliek valstij pienākumu atturēties no darbības, kas radītu šādu iejaukšanos (negatīvais pienākums), bet rada pozitīvu pienākumu aizsargāt privātās dzīves neaizskaramību arī attiecībās starp indivīdiem.

⁴ Iesniegums Nr.3808/11, 2016.gada 31.marta spriedums.

Līdzekļu izvēle šī mērķa sasniegšanai ir atstāta valstu ziņā, jo pastāv dažādi veidi, kā aizsargāt dažādos privātās dzīves aspektus. Taču gadījumos, kad tiek aizskarti īpaši svarīgi indivīda eksistences vai identitātes aspekti, valstu rīcības brīvība ir šaurāka. Tiesa norādīja, ka šādu smagu apdraudējumu gadījumos, piemēram, bērnu vai nepilngadīgo izvarošana vai netiklu darbību ar viņiem izdarīšana, valstīm ir jāparedz efektīvs krimināltiesiskais un kriminālprocesuālais regulējums, turklāt Konvencijas 3.panta un 8.panta izpratnē valstu atbildība attiecas arī uz izmeklēšanas efektivitāti kriminālprocesa ietvaros un indivīda iespēju saņemt atlīdzinājumu. Savukārt mazāk smagu pārkāpumu gadījumos efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis var būt arī civilprasības iesniegšana.

Pievēršoties konkrētās lietas apstākļiem, Tiesa norādīja, ka iesniedzējas sūdzas nevis par to, ka valsts nebūtu radījusi pienācīgu ietvaru privātās dzīves neaizskaramības aizsardzībai attiecībās starp privātpersonām, bet gan par to, ka konkrētās lietas ietvaros valsts nebija izpildījusi savu pozitīvo pienākumu nodrošināt efektīvu krimināllietas uzmeklēšanu, proti, ka civilprasība pret treneri nav uzskatāma par pietiekamu, tādēļ tikai krimināllietas izmeklēšana šajā lietā nodrošinātu valsts pozitīvā pienākuma izpildi.

Turpinājumā Tiesa pievērsās strīdīgajām epizodēm, un attiecībā uz gadījumu, kad treneris esot iegājis meiteņu ģērbtuvēs, atzina, ka trenera rīcībā tā nesaskata tik nozīmīgu aizskārumu, ka krimināllietas izmeklēšana būtu vienīgais veids, kā valsts varētu izpildīt savu pozitīvo pienākumu, kas izriet no Konvencijas 8.panta. Šo apsvērumu dēļ Tiesa balsojumā ar 5 balsīm par un 2 balsīm pret atzina, ka attiecībā uz šo sūdzības daļu Konvencijas 8.pants nav pārkāpts un ka tādēļ nav nepieciešams atsevišķi vērtēt valdības izvīrītos argumentus par sūdzības pieņemamību izskatīšanai pēc būtības.

Savukārt saistībā ar sūdzību par pirts apmeklējums Tiesa atzina, ka šo incidentu nevar uzskatīt par triviālu, jo tas aizskāra pirmās un trešās iesniedzējas privātās dzīves intīmus aspektus, tādēļ Tiesas ieskatā valstij bija pienākums “iedarbināt” Krimināllikuma 162.pantu un veikt efektīvu izmeklēšanu. Tiesa arī norādīja, ka iespēja iesniegt civilprasību nevar tikt atzīta par pietiekamu šādu noziegumu novēršanu, tādēļ tā noraidīja valdības iebildumu par sūdzības pieņemamību izskatīšanai pēc būtības. Pievēršoties ierosinātajam kriminālprocesam, Tiesa konstatēja, ka tas tika uzsākts nekavējoties pēc iesnieguma saņemšanas Valsts policijā un ka aizdomās turētais tika drīzumā aizturēts un nopratināts. Turpmāko mēnešu gaitā policija nopratināja virkni liecinieku, tajā skaitā arī iesniedzējas, kurām tika piešķirts cietušās personas statuss, kā arī veica citas nepieciešamās darbības pierādījumu iegūšanai. Tiesa atzina, ka šajā gadījumā tiesībsargājošās iestādes bija saskārušās ar ļoti sarežģītu lietu, kurā figurēja divas savstarpēji pretrunīgas versijas par notikušo un kurā bija ļoti maz tiešo pierādījumu. Neraugoties uz šiem sarežģījumiem, Tiesas ieskatā izmeklētāji bija izdarījuši visu no tiem saprātīgi sagaidāmo, savlaicīgi uzsākot izmeklēšanu un iegūstot visus iespējamus pierādījumus, kas ļāva pienācīgi pamatot secinājuma, ka lietā nebija noticis noziedzīgs nodarījums. Tādēļ Tiesa secināja, ka tiesībsargājošās iestādes bija izpildījušas pozitīvo pienākumu veikt efektīvu izmeklēšanu, aizsargājot iesniedzēju privātās dzīves neaizskaramību, un balsojumā ar 5 balsīm par un 2 balsīm pret atzina, ka arī šajā sūdzības daļā Konvencijas 8.pants nav pārkāpts.

7. Lietā *Balajevs pret Latviju*⁵ sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka konvoja darbinieki 2006.gada maijā Rīgas apgabaltiesas aizturēto personu telpā bija pielietojuši pret viņu fizisku spēku, nodarot miesas bojājumus (jostas skriemeļa izauguma lūzumu un nieres sasitumu) un ka šī incidenta izmeklēšana nebija efektīva. Iesniedzēja ieskatā tādējādi tika pārkāpts Konvencijas 3.pants, kas aizliedz spīdzināšanu un necilvēcīgu apiešanos, kā arī uzliek valstij pienākumu efektīvi izmeklēt sūdzības par iespējamu amatpersonu vardarbību.

Pienemamības stadija

Tiesa noraidīja valdības argumentu, ka sūdzība nav pieņemama izskatīšanai pēc būtības, jo iesniedzējs nav izmantojis visus viņam nacionālā līmenī pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus, proti, viņš nebija pārsūdzējis amatā augstākam prokuroram lēmumu, ar kuru tika atstāts spēkā lēmums izbeigt krimināllietu, kā arī nebija izmantojis iespēju vērsties pret Valsts policiju par kaitējuma atlīdzināšanu civilprocesuālā kārtībā. Attiecībā uz iespēju prasīt kaitējuma atlīdzinājumu Tiesa, atsaucoties uz saviem secinājumiem lietās *Sapožkovs pret Latviju* un *Holodenko pret Latviju*, atgādināja, ka finansiāla kompensācija vien nav pietiekama, lai valsts būtu izpildījusi pienākumus, kas tai izriet no Konvencijas 3.panta, jo kompensācija nekādi neveicina vainīgo atrašanu un sodīšanu. Savukārt attiecībā uz lēmumu pārsūdzēšanu amatā augstākam prokuroram Tiesa norādīja, ka iesniedzējs divas reizes jau bija šādu pārsūdzību iesniedzis, un abas reizes izmeklēšana tika atjaunota, taču vēlāk atkal izbeigta. Tas, vai iesniedzējam vajadzēja arī trešo reizi pārsūdzēt lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu, Tiesas ieskatā ir jāvērtē kopsakarā ar sūdzības par izmeklēšanas efektivitāti būtību.

Izskatīšana pēc būtības

Pievēršoties sūdzībai par iespējamo Konvencijas 3.panta materiālā aspekta pārkāpumu, Tiesa atzīmēja, ka nav strīda par to, ka konvoja darbinieki bija pielietojuši pret iesniedzēju fizisku spēku; tā vietā strīds bija par to, vai šis spēks bija samērīgs un vai tā rezultātā iesniedzējam tika nodarīti miesas bojājumi. Tiesu nepārliecināja valdības iesniegtais pierādījums, ka iesniedzējs šos miesas bojājumus bija ieguvis divas dienas pirms incidenta; Tiesa atsaucās uz eksperta atzinumu, kurā bija minēts, ka iesniedzējs šīs traumas varēja gūt gan pirms incidenta, gan incidenta laikā. Tāpat Tiesa norādīja, ka valdība nebija iesniegusi pierādījumus, kas pamatotu, kādā veidā iesniedzējs bija ieguvis jostas skriemeļa izauguma lūzumu un nieres sasitumu, ja šie miesas bojājumi jau bijuši konstatēti pirms incidenta, turklāt šī sākotnējā diagnoze arī neesot tikusi vērtēta kriminālprocesā. Šo apsvērumu dēļ Tiesa uzskatīja, ka iesniedzējs bija guvis jostas skriemeļa izauguma lūzumu un nieres sasitumu konvoja darbinieku pielietotā spēka rezultātā, un tādēļ vienbalsīgi atzina, ka ir pieļauts Konvencijas 3.panta materiālā aspekta pārkāpums.

Vērtējot iesniedzēja sūdzību par incidenta izmeklēšanas efektivitāti, Tiesa norādīja, ka konvoja darbinieku papildus nopratināšana vairāk nekā deviņus mēnešus pēc kriminālprocesa uzsākšanas ievērojami mazināja viņu sniegto paskaidrojumu ticamību, kā arī apgrūtināja paskaidrojumu pārbaudi. Tāpat Tiesa norādīja, ka izmeklēšanā nav iegūti paskaidrojumi no neatliekamās medicīniskās palīdzības mediķiem par iesniedzēja veselības

⁵ Iesniegums Nr.8347/07, 2016.gada 28.aprīļa spriedums.

stāvokli, ierodoties Rīgas apgabaltiesā pirms un pēc incidenta. Tiesa īpaši norādīja, ka izmeklēšanā netika vērtēts, vai iesniedzēja uzvedība bija iemesls fiziska spēka pielietošanai pret viņu un vai pielietotais spēks bija samērīgs. Visbeidzot, Tiesa norādīja, ka lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu pārsūdzēšana trešo reizi nedotu iesniedzējam izredzes panākt viņam labvēlīgu rezultātu, jo pierādījumu novērtēšana pēc ilgāka laika perioda kļūst arvien sarežģītāka. Visu šo apsvērumu dēļ Tiesa vienbalsīgi atzina, ka iesniedzēja sūdzības par vardarbību izmeklēšana nebija efektīva un ka tādējādi ir pārkāpts Konvencijas 3.panta procesuālais aspekts.

Piešķirtā kompensācija

5000 eiro par morālo kaitējumu.

8. Lietā *Čamans un Timofejeva pret Latviju*⁶ sūdzība bija iesniegta saistībā ar 2011.gada novembrī Valsts ieņēmumu dienesta Muitas policijas uzsāktu pārbaudi uzņēmuma „M.” apsaimniekotajā teritorijā. Pirmais iesniedzējs šajā uzņēmumā strādāja par apsargu, bet otrā iesniedzēja – par grāmatvedi. Pārbaudes gaitā Muitas policijas darbinieki konstatēja, ka uzņēmuma teritorijā atrastais kontrabandas preču apjoms ir sasniedzis lielus apmērus, un pieņēma lēmumu par kriminālprocesa ierosināšanu, izbeidzot pārbaudi un uzsākot noziedzīgā nodarījuma vietas apskati. Neilgi pēc tam Muitas policijas darbinieki pamanīja pirmo iesniedzēju, kurš vienā no piebūves ēkām pārslēdza tur izvietoto slēdžu un ventiļu sistēmu. Viņš atteicās pakļauties Muitas policijas prasībai nekavējoties pārtraukt savas darbības, tādēļ Muitas policijas darbinieki uzlika viņam rokudzelžus. Savukārt otrā iesniedzēja, neraugoties uz Muitas policijas amatpersonu izteikto lūgumu, atstāja uzņēmuma teritoriju, tomēr nedaudz vēlāk atgriezās pēc savas iniciatīvas. Iesniedzēji apgalvoja, ka Muitas policijas amatpersonas bija prettiesiski atņēmuši viņiem brīvību, un tādējādi pārkāpuši Konvencijas 5.panta 1.punktu (tiesības uz personisko brīvību un drošību).

Pieņemamības stadija

Atbildot uz valdības argumentu, ka iesniedzējiem nav nodarīts būtisks kaitējums un ka tādēļ sūdzība nav pieņemama izskatīšanai pēc būtības, Tiesa atgādināja, ka aizskārums smagums ir vērtējams, ņemot vērā iesniedzēju subjektīvo uztveri, un ka šajā lietā strīds ir par iespējamu prettiesisku brīvības atņemšanu. Tiesa norādīja, ka tiesības uz personisko brīvību un drošību demokrātiskā sabiedrībā ir īpaši nozīmīgas, tādēļ tās ieskatā iesniedzējiem iespējami nodarītais kaitējums nevar tikt uzskatīts par nenozīmīgu.

Turpinājumā Tiesa pievērsās valdības argumentam, ka iesniedzēji nav izsmēlušī viņiem nacionālā līmenī pieejamās tiesību aizsardzības iespējas, jo nav vērsušies tiesā, lai, pamatojoties uz Civillikuma 1635.pantu un 1779.pantu, saņemtu atlīdzinājumu par Muitas policijas amatpersonu nodarītajiem zaudējumiem un kaitējumu. Tiesa uzsvēra, ka iesniedzēju sūdzības galvenokārt ir saistītas ar brīvības atņemšanas prettiesiskumu kriminālprocesa ietvaros, nevis kompensāciju, turklāt izskatāmajā lietā, atšķirībā no, piemēram, lietas *Zikovs pret Latviju*, nacionālās tiesas nebija atzinušas tiesībsargājošo

⁶ Iesniegums Nr.42906/12, 2016.gada 28.aprīļa spriedums.

iestāžu rīcību par prettiesisku, tādēļ Tiesai bija šaubas, vai iesniedzējiem būtu bijušas saprātīgas izredzes saņemt kompensāciju. Tiesa arī nebija pārliecināta, ka civilprocesa ietvaros būtu iespējams pēc būtības izvērtēt kriminālprocesa ietvaros veikto darbību tiesiskumu, tādēļ tā atzina, ka valdības arguments ir noraidāms.

Izskatīšana pēc būtības

Vērtējot pirmā iesniedzēja sūdzību, Tiesa sadalīja to divos posmos. Pirmais posms sākās 2011.gada 17.novembra plkst. 2.40, kad viņu rokudzelžos no piebūves ēkas izveda Muitas policijas darbinieki, un beidzās plkst. 8, kad viņam tika noņemti rokudzelži. Otrais posms skāra pirmā iesniedzēja atrašanās apstākļus uzņēmuma "M." teritorijā no plkst. 8 līdz darba maiņas beigām plkst.19.

Attiecībā uz pirmo posmu Tiesa atzina, ka pirmā iesniedzēja veiktās darbības varēja ietekmēt pārbaudes gaitu, proti, pastāvēja aizdomas, ka viņš mēģināja slēpt pierādījumus. Tādējādi iespējams, ka Muitas policijas darbiniekiem bija pamats uzskatīt, ka pirmais iesniedzējs ir izdarījis vai mēģina izdarīt noziedzīgu nodarījumu, un ir nepieciešams viņu aizturēt. Tomēr, kā norādīja Tiesa, šajā gadījumā bija jāstādā atbilstošs aizturēšanas protokols, precizējot aizturēšanas pamatu, vietu, laiku un citus apstākļus. Pirmā iesniedzēja gadījumā tas netika izdarīts, turklāt vairāk nekā 5 stundas viņš atradās rokudzelžos Muitas policijas darbinieku nepārtrauktā uzraudzībā. Tiesas ieskatā šo apstākļu kopums bija pietiekams, lai secinātu, ka laika posmā no 2011.gada 17.novembra plkst. 2.40 līdz plkst. 8 pirmā iesniedzēja brīvība bija ierobežota bez tiesiska pamata. Tādēļ Tiesa vienbalsīgi atzina, ka šajā laika posmā attiecībā uz pirmo iesniedzēju ir noticis Konvencijas 5.panta 1.punkta pārkāpums.

Vērtējot otro laika posmu, proti, pēc 2011.gada 17.novembra plkst.8, Tiesa atzīmēja, ka plkst.10 pirmais iesniedzējs tika nopratināts kā liecinieks, un pēc tam viņš turpināja uzturēties uzņēmuma "M." teritorijā līdz darba maiņas beigām. Tiesas ieskatā nekas neliecināja, ka šajā laikā pirmā iesniedzēja brīvība bija jebkādi ierobežota, tādēļ vienbalsīgi atzina, ka pēc 2011.gada 17.novembra plkst. 8 Konvencijas 5.panta 1.punkts nav pārkāpts.

Pievēršoties otrās iesniedzējas sūdzībai, Tiesa konstatēja, ka viņa sākotnēji bija pametusi uzņēmuma "M." teritoriju, bet vēlāk pati pēc brīvprātīgi atgriezusies. Atbildot uz otrās iesniedzējas apgalvojumu, ka pēc viņas atgriešanās Muitas policijas darbinieki viņai aizliedza atstāt uzņēmuma teritoriju, Tiesa atzīmēja, ka, parakstot procesuālo protokolu, viņa nebija norādījusi, ka amatpersonas viņu būtu piespiedušas palikt apskates vietā. Šo faktu neapstrīdēja arī pati otrā iesniedzēja, uzskatot, ka amatpersonām bija viņa jāinformē par to, ka viņai nebija pienākums palikt. Tiesa šo apgalvojumu vērtēja kritiski, ņemot vērā, ka apskatē kopā ar otro iesniedzēju piedalījās arī zvērināts advokāts V.G., kurš viņai iepriekš bija pateicis, ka viņai ir tiesības pamest uzņēmuma teritoriju. Vēlāk, kad otro iesniedzēju nopratināja kā liecinieci, viņa tika informēta par procesuālo statusu un no tā izrietošajām tiesībām un pienākumiem. Turklāt no tā brīža otrajai iesniedzējai juridisko palīdzību sniedza zvērināta advokāte I.B., kura arī bija parakstījusi attiecīgo procesuālo protokolu, nekādi nenorādot, ka viņas kliente bija palikusi apskates vietā piespiedu kārtā. Ņemot vērā iepriekš minēto, Tiesa vienbalsīgi atzina, ka attiecībā uz otro iesniedzēju Konvencijas 5.panta 1.punkts nav pārkāpts.

Piešķirtā kompensācija

2135.44 eiro pirmajam iesniedzējam (1000 eiro par morālo kaitējumu un 1135.44 eiro par tiesāšanās izdevumiem).

9. Lietā *Avotiņš pret Latviju*⁷ sūdzība tika iesniegta par tiesību uz taisnīgu tiesu iespējamiem pārkāpumiem saistībā ar ārvalstī aizmuguriski taisīta sprieduma atzīšanu un izpildi Latvijā. 1999.gadā, kad iesniedzējs darbojās kā investīciju konsultants, viņš aizņēmas no Kipras kompānijas 100 000 USD, strīdu atrisināšanā atzīstot Kipras tiesu jurisdikciju. Tā kā noteiktajā termiņā iesniedzējs aizdevumu neatmaksāja, aizdevējs vērsās Kipras tiesā, nosūtot pavēsti uz aizdevuma līgumā norādīto adresi. 2004.gada maijā Kipras tiesa, sūdzības iesniedzējam kā atbildētājam klāt neesot, prasību apmierināja. 2005.gadā aizdevējs vērsās Latvijas tiesās, lūdzot šo Kipras tiesas spriedumu atzīt un izpildīt Latvijā. Tiesvedības rezultātā Augstākās tiesas Senāts, piemērojot Eiropas Savienības (ES) tiesību normas, proti, ES Padomes 2000.gada 22.decembra regulu (EK) Nr.44/2001 par piekritību un spriedumu atzīšanu un izpildīšanu civillietās un komercietās (Briseles I Regula), apmierināja aizdevēja prasību, un tika izdots izpildu raksts par parāda piedziņu. Sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka par Kipras tiesas sprieduma esamību un Latvijas Augstākās tiesas Senāta izdotu izpildu rakstu viņš ir nejauši uzzinājis tikai 2006.gadā. Iesniedzējs apgalvoja, ka ir pārkāptas viņa Konvencijas 6.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu, tajā skaitā pušu līdztiesības princips. Iesniedzējs uzskatīja, ka šo pārkāpumu veidoja Latvijas tiesas lēmums atzīt un izpildīt acīmredzami netaisnīgu Kipras tiesas spriedumu, kurš tika pieņemts iesniedzējam klāt neesot un kurš uzlika viņam pienākumu atmaksāt aizdevumu. 2014.gada 25.februārī Tiesas palāta pasludināja spriedumu, kur balsojumā ar 4 balsīm *par* un 3 balsīm *pret* nolēma, ka Konvencijas 6.pants nav pārkāpts. 2014.gada 8.septembrī Tiesas Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja iesniedzēja lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai Tiesas Lielajā palātā.

Pieņemamības stadija: sūdzības pieņemamība izskatīšanai atsevišķi netika vērtēta, jo šis jautājums ir nesaraujami saistīts ar sūdzības būtību.

Izskatīšana pēc būtības

Visupirms Tiesa norādīja, ka šī ir pirmā reize, kad tai ir jāvērtē tiesību uz taisnīgu tiesu garantiju ievērošana lietā par savstarpēju spriedumu atzīšanu ES regulējuma, proti, Briseles I Regulas ietvaros. Tā kā iesniedzējs bija norādījis, ka Augstākās tiesas Senāta lēmums pārkāpa Briseles I Regulas 34.panta 2.daļu un arī atbilstošās Civilprocesa likuma normas, Tiesa uzsvēra, ka Briseles I Regulas interpretācija un piemērošana, pirmkārt, bija Eiropas Savienības tiesas (EST) kompetencē, un, otrkārt, nacionālo tiesu, kuras piemēroja regulu konkrētā lietā, ziņā. Tādēļ Tiesa šajā lietā ir tiesīga vērtēt tikai to, vai Augstākās tiesas Senāta lēmums atbilda Konvencijas 6.panta prasībām.

Pievēršoties šim vērtējumam, Tiesa vēlreiz atgādināja, ka, piemērojot ES tiesības, Konvencijas dalībvalstīm ir saistoši no Konvencijas izrietošie pienākumi. Šie pienākumi ir

⁷ Iesniegums Nr.17502/07, Lielās palātas 2016.gada 23.maija spriedums.

jāvērtē, piemērojot “līdzvērtīgās aizsardzības” prezumpciju jeb tā saukto *Bosfora* (*Bosphorus*) prezumpciju, proti, ka ES garantētā pamattiesību aizsardzība principā ir līdzvērtīga Konvencijā nodrošinātajai, īpaši ņemot vērā ES pastāvošo kontroles mehānismu – iespēju vērsties ar prejudiciāla nolēmuma lūgumu EST. Tiesa atgādināja, ka “līdzvērtīgās aizsardzības” prezumpcijas piemērošanai, izskatot sūdzības par iespējamiem Konvencijas pārkāpumiem, ir divi priekšnoteikumi: pirmkārt, nacionālajām iestādēm un tiesām nav bijusi rīcības brīvība, un, otrkārt, ir pilnībā izmantoti ES kontroles mehānismi. Attiecībā uz pirmo priekšnoteikumu Tiesa norādīja, ka Briseles I Regulas 34.panta 2.daļas piemērošanā Augstākās tiesas Senātam nebija nekādas rīcības brīvības, jo šī norma šauri definē situācijas, kad iespējams atteikt citā valstī taisīta sprieduma atzīšanu un izpildi. Savukārt attiecībā uz otro priekšnoteikumu Tiesa norādīja, ka iesniedzējs pats nebija lūdzis Senātu vērsties ar prejudiciāla nolēmuma lūgumu EST, kā arī nebija norādījis uz attiecīgās normas interpretācijas problēmām vai neatbilstību pamattiesībām. Tāpēc Tiesa secināja, ka “līdzvērtīgās aizsardzības” prezumpcija ir piemērojama šajā lietā un ka Augstākās tiesas Senātam bija jāīsteno tās saistības, kas Latvijai izrietēja no dalības ES.

Tas, ka “līdzvērtīgās aizsardzības” prezumpcija ir piemērojama, Tiesas ieskatā nenozīmē, ka konkrētās lietas faktu gaismā nav jāvērtē, vai pamattiesību aizsardzība nav bijusi acīmredzami nepilnīga. Citiem vārdiem sakot, “līdzvērtīgās aizsardzības” prezumpciju var atspēkot, ja lietas fakti atklāj būtiskus trūkumus pamattiesību aizsardzībā. Tiesa atzīmēja, ka Briseles I Regulas pamatā ir savstarpējās atzīšanas mehānisms, kas balstās uz ES dalībvalstu savstarpējās uzticēšanās principa. Tomēr šādas sadarbības ietvaros radīto mehānismu piemērošana nedrīkst pārkāpt Konvencijā garantētās pamattiesības, un dalībvalstu tiesām ir jābūt tiesīgām pārbaudīt, vai pamattiesību aizsardzība nav bijusi acīmredzami nepilnīga. Tiesa atzina, ka savstarpējās atzīšanas mehānisma ietvaros vienas dalībvalsts tiesai bija jāpieņem, ka otrā dalībvalstī pamattiesības bija pienācīgi nodrošinātas, tāpēc, ņemot vērā to, ka Augstākās tiesas Senātam trūka rīcības brīvības, Tiesai bija jāvērtē, vai šajā lietā piemērotais savstarpējās atzīšanas mehānisms kopumā nodrošināja pietiekamu Konvencijā garantēto tiesību aizsardzību.

Tiesa norādīja, ka Briseles I Regulā noteiktais pārsūdzības pienākums jeb pienākums izmantot nacionālajā līmenī pieejamos tiesību aizsardzības mehānismus, pirms atsaukties uz regulā paredzētajiem neatzīšanas pamatiem, faktiski atbilst Konvencijā iestrādātajiem pieņemamības kritērijiem, un pats par sevi nav uzskatāms par problemātisku no tiesību uz taisnīgu tiesu viedokļa. Tiesa gan uzsvēra, ka iesniedzējs bija sūdzējies Senātam, ka viņš nebija saņēmis informāciju par Kipras tiesas sēdi un Kipras tiesas spriedumu, un tādēļ Senātam bija ne tikai jānorāda iesniedzējam, ka viņš nebija pārsūdzējis Kipras tiesas spriedumu, bet bija arī detalizētāk jāvērtē, vai šāda iespēja praksē vispār pastāvēja. Neskatoties uz šo trūkumu Latvijas procesā, Tiesa secināja, ka Kipras tiesību sistēma paredzēja ļoti reālu un pieejamu iespēju pārsūdzēt Kipras tiesas spriedumu arī pēc tam, kad iesniedzējs par to bija uzzinājis 2006.gadā, taču iesniedzējs pat nebija mēģinājis šīs tiesības izmantot. Tāpēc Tiesa atzina, ka pamattiesību aizsardzība šajā lietā nebija uzskatāma par acīmredzami nepilnīgu, un balsojumā ar 16 balsīm par un 1 balsi pret atzina, ka Konvencijas 6.pants nav pārkāpts.

10. Lietā *O.G. pret Latviju (Nr.2)*⁸ sūdzība tika iesniegta saistībā ar personas ievietošanu psihiatriskajā slimnīcā. 2012.gada maijā Rīgas apgabaltiesa bija lēmusi turpināt iesniedzējam piemērot vēl 2010.gadā viņam piemēroto medicīniska rakstura piespiedu līdzekli – ambulatoru ārstēšanu. Tā kā iesniedzējs kopš 2013.gada aprīļa ārstu neapmeklēja, Valsts policija 2013.gada jūnijā saņēma iesniegumu no VSIA „Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs” (turpmāk – Centrs) ar lūgumu palīdzēt izpildīt Rīgas apgabaltiesas lēmumu par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanu iesniedzējam. 2013.gada 17.jūnijā Valsts policijas amatpersonas nogādāja iesniedzēju Centrā. Iesniedzējs apgalvo, ka viņš netika informēts par iemesliem, kādēļ Valsts policijas amatpersonas nogādāja iesniedzēju Centrā pret viņa gribu. 2013.gada 19.jūnijā iesniedzējs tika atbrīvots no Centra. Sūdzības iesniedzējs uzskatīja, ka viņa atrašanās Centrā laika posmā no 2013.gada 17.jūnija līdz 19.jūnijam bija prettiesiska viņa brīvības atņemšana Konvencijas 5.panta izpratnē un tādēļ pārkāpa viņa Konvencijas 5.panta 1.daļā garantētās tiesības uz personisko brīvību.

Pieņemamības stadija: sūdzības pieņemamība izskatīšanai pēc būtības netika apstrīdēta.

Izskatīšana pēc būtības

Vērtējot iesniedzēja sūdzību, Tiesa visupirms atgādināja, ka personas ievietošana psihiatriskajā slimnīcā pretēji personas gribai ir uzskatāma par brīvības atņemšanu Konvencijas 5.panta izpratnē. Tāpat Tiesa atgādināja, ka atbilstoši Konvencijas 5.panta 1.punktam jebkurai brīvības atņemšanai ir jābūt tiesiskai un jānotiek likumā noteiktā kārtībā, turklāt šim likumam jābūt kvalitatīvam, proti, tam ir jābūt pieejamam, pietiekami precīzam un paredzamam, lai nepieļautu patvaļu.

Turpinājumā Tiesa konstatēja, ka 2013.gada 17.jūnijā, pamatojoties uz Centra lūgumu, iesniedzēja dzīvesvietā ieradās policija un piespiedu kārtā nogādāja iesniedzēju Centrā, kā arī konstatēja, ka šo notikumu laikā bija spēkā divi Latvijas tiesu spriedumi par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu – ambulatoras ārstēšanas – piemērošanu iesniedzējam, taču kopš 2013.gada aprīļa iesniedzējs nebija apmeklējis ārstu un izvairījās no ārstēšanas. Tādēļ Tiesa vērtēja, vai iesniedzēja brīvības atņemšana būtu uzskatāma par pamatotu Konvencijas 5.panta 1.punkta (b) apakšpunkta izpratnē, proti, vai iesniedzēja brīvības atņemšanas pamatojums bija saistīts ar “nepakļaušanos likumīgam tiesas spriedumam”.

Tiesa vērtēja divus iespējamus pamatojumus iesniedzēja brīvības atņemšanai augšminētās Konvencijas normas izpratnē, proti, nepieciešamību novērst izvairīšanos no ārstēšanas un nepieciešamību nodrošināt iespēju ārstu konsīlijam izvērtēt iesniedzēja veselības stāvokli un tādējādi izpildīt nacionālo tiesu uzdevumu sniegt viedokli par nepieciešamību turpināt piemērot iesniedzējam medicīniska rakstura piespiedu līdzekli. Tiesa atzina, ka īsi pēc tam, kad nacionālās tiesas piemēroja iesniedzējam medicīniska rakstura piespiedu līdzekli, Centrs iesniedzēju bija informējis par viņa kā pacienta tiesībām un pienākumiem, un vēl 2009.gada maijā iesniedzējs bija parakstījis Centra sagatavotu informatīvu izziņu, kurā bija arī minēts, ka gadījumā, ja pacients bez attaisnojoša iemesla vairāk nekā trīs reizes neierodas pie ārsta atbilstoši iepriekšējam pierakstam, informācija tiks nodota policijai, lai nodrošinātu pacienta nogādāšanu pie ārsta.

⁸ Iesniegums Nr.69747/13, 2016.gada 30.jūnija spriedums

Turpinājumā Tiesa norādīja, ka 2013.gada jūnijā policijas iesaiste tika lūgta pēc tam, kad iesniedzējs nebija ieradies pie ārsta divas reizes. Tāpat Tiesa norādīja, ka nacionālo tiesu nolēmumi par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu neprecizē to izpildes kārtību. Tiesa jo īpaši atsaucās uz Augstākās tiesas 2011.- 2012.gadā veikto apkopojumu par tiesu praksi kriminālprocesā, nosakot medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus, kurā minēts, ka nacionālie tiesību akti nenosaka kārtību, kā jāīstojas nacionālajām tiesām un ārstniecības iestādēm gadījumos, kad personas neievēro medicīniska rakstura piespiedu līdzekli – ambulatoro ārstēšanos. Šajā saistībā Tiesa uzsvēra, ka, ja prakse attīstās jomā, kuru likums neregulē, šai praksei jāspēj sniegt pienācīgas garantijas pret patvaļu un nodrošināt atbilstību tiesiskās noteiktības principam. Tiesas ieskatā prakses apraksts Centra sagatavotā izziņā nav uzskatāms par “kvalitatīvu likumu” Konvencijas izpratnē, jo tajā nav atsauces uz tiesību normu, kas pieļautu iesniedzēja brīvības atņemšanu. Savukārt likuma “Par policiju” 11.pants, kas paredz policijas pienākumu palīdzēt ārstniecības iestādēm to personu piespiedu atvešanā, kuras ir sociāli bīstami psihiski slimas, noteic ļoti augstu sliekšni, kas jāsasniedz, lai šī norma (līdzīgi kā Ārstniecības likuma 68.pants) varētu tikt piemērota, proti, personai jārada tūlītēji draudi sabiedrībai. Tiesas ieskatā iesniedzēja rīcība lietas notikumu laikā nebija tāda, kas attaisnotu šāda ārkārtas mehānisma iedarbināšanu, un to apliecina arī ārstu konsīlija 2013.gada 19.jūnijā sniegtais slēdziens, ka iesniedzēja veselības stāvoklis ir pietiekami stabils un ka viņam piemērotais medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis var tikt atcelts. Visbeidzot, Tiesa norādīja, ka iesniedzējs nebija apmeklējis ārstu divas reizes, kamēr Centra izziņā policijas iesaiste tiek paredzēta pēc trīs izlaistiem apmeklējumiem.

Visu augšminēto apsvērumu dēļ Tiesa vienbalsīgi atzina, ka iesniedzēja brīvības atņemšana šajā gadījumā nebija uzskatāma par notikušu “saskaņā ar likumā noteiktu kārtību” un tādēļ pārkāpa Konvencijas 5.panta 1.punktu.

Piešķirtā kompensācija

4310 eiro (4300 par morālo kaitējumu un 10 eiro par tiesvedības izmaksām).

11. Lietā *Jeronovičs pret Latviju*⁹ sūdzības iesniedzēju 1998.gadā bija aizturējusi Valsts policija par uzbrukumu laupīšanas nolūkā. Pēc nopratināšanas Valsts policijā iesniedzējs apgalvoja, ka policijas darbinieki esot pret viņu pielietojuši fizisku spēku. Valsts policija ierosināja kriminālprocesu par policijas darbinieku fiziska spēka pielietošanu pret iesniedzēju, taču 2001.gadā kriminālprocess tika izbeigts nozieguma sastāva neesamības dēļ. Iesniedzējs vērsās Tiesā ar pirmo sūdzību, uzskatot, ka policijas darbinieku pielietotais fiziskais spēks pārkāpa Konvencijas 3.pantā nostiprināto spīdzināšanas un citādas cietsirdīgas izturēšanās aizliegumu. 2008.gadā šī Tiesas procesa ietvaros Latvija iesniedza vienpusējo deklarāciju, kurā tika atzīts, ka “izturēšanās pret iesniedzēju no policijas darbinieku puses, kā arī attiecīgo sūdzību izmeklēšanas efektivitāte neatbilda Konvencijas 3. pantā un 13. pantā noteiktajiem standartiem”. 2009.gada februārī Tiesa pieņēma lēmumu, kurā tā apstiprināja Latvijas iesniegto vienpusējo deklarāciju, un daļā par šajā deklarācijā minētajām sūdzībām svītvoja lietu no izskatāmo lietu saraksta. 2010.gada oktobrī iesniedzējs vērsās ar pieteikumu Rīgas tiesu apgabala prokuratūrā par krimināllietas, ar kuru viņš tika

⁹ Iesniegums Nr.44898/10, Lielās palātas 2016.gada 5.jūlija spriedums.

atzīts par vainīgu laupīšanā un notiesāts, un kriminālprocesa saistībā ar policijas darbinieku pielietoto fizisko spēku pret iesniedzēju 1998.gadā, atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Iesniedzējs uzskatīja, ka Tiesas 2009.gada lēmums, ar kuru tika pieņemta valdības vienpusējā deklarācija, ir uzskatāms par “jaunatklātu apstākli” Kriminālprocesa likuma izpratnē. Šis iesniedzēja pieteikums tika noraidīts.

2011.gadā iesniedzējs vērsās ar jaunu pieteikumu Tiesā, atsaucoties uz Konvencijas 3.pantu, 6.pantu un 13.pantu, jo uzskatīja, ka Rīgas tiesu apgabala prokuratūras atteikums atjaunot krimināllietas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, tas ir, valdības vienpusējo deklarāciju, pārkāpj viņa tiesības neciest no vardarbības, tiesības uz taisnīgu tiesu un tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību.

Pieņemamības stadija: argumentus par sūdzības pieņemamību Tiesa izskatīja kopā ar sūdzības būtību.

Izskatīšana pēc būtības

Tiesa visupirms pievērsās jautājumam par vienpusējām deklarācijām, un atgādināja, ka lemjot, vai Tiesa var šo deklarāciju apstiprināt un svītrot lietu no izskatāmo lietu saraksta, tā vērtē 4 kritērijus – (1) sūdzības, par kuru iesniegta vienpusējā deklarācija, būtību, un to, ko valsts ir paveikusi, ja iepriekš Tiesa jau ir izskatījusi līdzīgas sūdzības; (2) vienpusējā deklarācijā iekļauto valsts nostāju, tajā skaitā pārkāpuma atzīšanu un piedāvāto kompensāciju; (3) vai līdzīgās lietās jau ir labi iedibināta Tiesas judikatūra; (4) kā valsts paredz novērst konkrētai personai atzītā Konvencijas pārkāpuma sekas.

Vērtējot no Konvencijas 3.panta procesuālā aspekta izrietošo valsts pienākumu veikt efektīvu izmeklēšanu par pielietoto fizisko spēku, Tiesa norādīja, ka kompensācijas izmaksa pēc valdības vienpusējās deklarācijas pieņemšanas Tiesā vai pēc nacionālās tiesas nolēmuma par atlīdzinājuma piešķiršanu pati par sevi nevar tikt uzskatīta par lietas galīgo atrisinājumu, jo tas ļautu valstīm izvairīties no vardarbības incidentu izmeklēšanas un tādēļ pieļautu nesodāmību. Tāpēc Tiesa uzskatīja, ka kompensācijas izmaksa Latviju neatbrīvoja no pienākuma veikt izmeklēšanu nacionālā līmenī.

Tāpat Tiesa norādīja, ka Kriminālprocesa likuma 655.panta otrā daļa starptautisko tiesu institūciju atzinumu uzskata par jaunatklātu apstākli un tādējādi par pamatu procesa atjaunošanai, taču iesniedzēja pieteikumu par kriminālprocesa atjaunošanu prokuratūra noraidīja, norādot, ka vienpusējā deklarācija nav uzskatāma par jaunatklātu apstākli. Tiesa uzsvēra, ka Konvencija negarantē tiesības uz izbeigta procesa atjaunošanu, taču Tiesa var vērtēt, vai veids, kādā tika izlemts iesniedzēja pieteikums, radīja Konvencijas 3.panta prasībām neatbilstošas sekas. Tiesa norādīja, ka ir saskatāmas pretrunas atbilstošās Kriminālprocesa likuma normas interpretācijā. No Rīgas tiesu apgabala prokuratūras atteikumā lietotā formulējuma Tiesai radās iespaids, ka šķērslis procesa atjaunošanai ir tas, ka Konvencijas pārkāpums ir konstatēts nevis Tiesas spriedumā, bet gan valdības iesniegtā vienpusējā deklarācijā. Savukārt paskaidrojumos Tiesā Latvija uzsvēra, ka izšķiroša nozīme ir tam, vai Tiesas nolēmums sniedz pēc būtības jaunu informāciju, kas nebija zināma nacionālā procesa laikā, un tādēļ var tikt uzskatīta par jaunatklātu apstākli. Tā kā Tiesas lēmumā par Latvijas vienpusējās deklarācijas apstiprināšanu nekādi jauni fakti netika minēti, tad šis lēmums pats par sevi nevar tikt uzskatīts par jaunatklātu apstākli

Kriminālprocesa izpratnē. Tiesa atzina, ka, pat pieņemot pirmo interpretāciju, proti, ka Latvijas nacionālais regulējums liedza atjaunot procesu, tas neatbrīvo valsti no tās pienākuma nodrošināt efektīvu izmeklēšanu Konvencijas 3.panta izpratnē, jo valsts nevar atsaukties uz nacionālo regulējumu, lai attaisnotu Konvencijas neievērošanu. Tiesas ieskatā veids, kādā tika noraidīts iesniedzēja lūgums atjaunot kriminālprocesu, neatbilda Konvencijas 3.panta prasībām. Šo apsvērumu dēļ Tiesa balsojumā ar 10 balsīm par un 7 balsīm pret atzina, ka ir pieļauts Konvencijas 3.panta procesuālā aspekta pārkāpums.

Piešķirtā atlīdzība

4 000 eiro par morālo kaitējumu.

12. Lietā **AKKA/LAA pret Latviju**¹⁰ Tiesa izskatīja biedrības AKKA/LAA iesniegto sūdzību par tiesību uz īpašumu un tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu Latvijā. Atsaucoties uz Konvencijas 1.protokola 1.pantu, iesniedzēja organizācija apgalvoja, ka vispārējās jurisdikcijas tiesas bija ierobežojušas autoru ekskluzīvās tiesības brīvi un līdzvērtīgi vienoties par savu darbu izmantošanas nosacījumiem un cenu, nosakot biedrībai pienākumu noslēgt licences līgumus ar “Radio SWH” un “Latvijas Radio”, kā arī nosakot autoratlīdzības apmēru. Tāpat iesniedzēja organizācija atsaucās uz Konvencijas 6.panta 1.punktu un apgalvoja, ka vispārējās jurisdikcijas tiesas pārkāpa pušu līdztiesības principu, paplašinot prasības un pretprasības robežas, kā arī kļūdaini interpretējot un piemērojot autortiesības regulējošos tiesību aktus.

Pieņemamības stadija

Atbildot uz valdības izvirzīto argumentu, ka Tiesai šajā lietā nav jurisdikcijas *ratione materiae*, jo strīds ir nevis par tiesībām uz īpašumu, bet gan par autoratlīdzības noteikšanu, Tiesa norādīja, ka intelektuālā īpašuma tiesību, tajā skaitā autortiesību, aizsardzība ietilpst Konvencijas 1.protokola 1.panta tvērumā. Tā kā nacionālajās tiesās izskatītā strīda ietvaros tika atzīts arī iesniedzējas organizācijas pārstāvēto autoru autortiesības, Tiesa uzskatīja, ka lieta ietilpst Konvencijas 1.protokola 1.panta tvērumā.

Tiesa arī izvērtēja valdības argumentu, ka tai nav jurisdikcijas *ratione personae*, jo iesniedzēja organizācija bija tikai starpnieks starp skaņdarbu autoriem un šo darbu lietotājiem, un tādēļ nav uzskatāma par iespējamā Konvencijas pārkāpuma upuri, jo autoratlīdzības nebija organizācijas “īpašums” Konvencijas 1.protokola 1.panta izpratnē. Tiesa atgādināja, ka personai vai organizācijai jāspēj pierādīt, ka ir pietiekami tieša saikne starp tām un Konvencijas iespējamā pārkāpuma rezultātā nodarīto kaitējumu, turklāt organizācijai jāspēj pierādīt, ka ir aizskartas ne tikai tās individuālo biedru tiesības, bet arī pašas organizācijas tiesības. Pievēršoties izskatāmāi lietai, Tiesa norādīja, ka atbilstoši Autortiesību likumam atsevišķos gadījumos autoru mantiskās tiesības ir pārvaldāmas tikai kolektīvi, un ka iesniedzēja organizācija ir izveidota tieši šādas kolektīvas pārvaldīšanas mērķiem. Lai iesniedzēja organizācija varētu pildīt savas funkcijas, tai bija savs īpašums, ko veidoja daļa no autoratlīdzības, tādēļ to tieši ietekmēja nacionālo tiesu nolēmums noteikt autoratlīdzības apmērus. Tiesas ieskatā šie apsvērumi bija pietiekami, lai secinātu, ka

¹⁰ Iesniegums Nr.562/05, 2016.gada 12.jūlija spriedums

iesniedzēja organizācija var tikt uzskatīta par iespējamu Konvencijas pārkāpuma upuri.

Izskatīšana pēc būtības

Jautājumā par iespējamo tiesību uz īpašumu pārkāpumu Tiesa visupirms atzina, ka vispārējās jurisdikcijas tiesu noteiktais pienākums iesniedzējai organizācijai noslēgt licences līgumus ar “Radio SWH” un “Latvijas Radio” ir uzskatāms par tiesību uz īpašumu ierobežošanu Konvencijas 1.protokola 1.panta izpratnē. Tādēļ turpinājumā Tiesa vērtēja, vai šāds ierobežojums atbilda šī panta prasībām.

Tiesa piekrita Latvijas valdības argumentam, ka ierobežojums bija “noteikts ar likumu”, proti, ka Autortiesību likums sniedza pietiekamu tiesisko pamatu, lai vispārējās jurisdikcijas tiesas varētu izlemt strīdu. Pievēršoties jautājumam par ierobežojuma leģitīmo mērķi, Tiesa atzina, ka, ņemot vērā situāciju, kad ilgāku laika periodu autoru darbi tika pārraidīti bez licences, pie kā zināmā mērā bija vainojama iesniedzējas organizācijas nespēja panākt vienošanos ar raidorganizācijām, vispārējās jurisdikcijas tiesas, atrisinot strīdu, bija rīkojušās sabiedrības vispārējās interesēs. Visbeidzot, Tiesa uzsvēra vairākus aspektus, kas izrietēja no nacionālo tiesu spriedumiem un kas pamatoja, ka tiesas bija panākušas taisnīgu līdzsvaru starp indivīda interesēm no vienas puses un visas sabiedrības interesēm no otras puses. Pirmkārt, pirms autoratlīdzības apmēra noteikšanas, tiesas bija mēģinājušas puses samierināt. Tā kā šis process cieta neveiksmi, tad tiesas ņēma vērā apstākli, ka strīdā ar “Radio SWH” puses jau bija panākušas vienošanos par autoratlīdzības apmēra aprēķināšanas metodi. Savukārt strīdā ar “Latvijas Radio” tiesas atsauca uz līdzīgos licences līgumos, kurus iesniedzēja organizācija bija noslēgusi ar citām raidorganizācijām, noteikto aprēķina metodi. Turklāt noteiktais autoratlīdzības apmērs ievērojami neatšķīrās no tiem, par ko puses bija iepriekš vienojušās. Otrkārt, vispārējās jurisdikcijas tiesas bija atzinušas, ka aizliegums pārraidīt autoru darbus nekalpos pašu autoru interesēm. Treškārt, Tiesa uzsvēra, ka iesniedzējai organizācijai noteiktais pienākums noslēgt licences līgumus bija ierobežots laikā un apjomā. Proti, strīdā ar “Radio SWH” autoratlīdzības apmērs tika noteikts par trim gadiem, bet strīdā ar “Latvijas Radio” pusēm tika noteikts tikai vispārīgs pienākums noslēgt licences līgumu. Tādējādi netika ierobežotas pušu tiesības pārskatīt autoratlīdzības apmēru.

Pamatojoties uz šiem apsvērumiem, Tiesa atzina, ka Latvijas tiesas bija panākušas taisnīgu līdzsvaru starp sabiedrības kopumā un iesniedzējas organizācijas interesēm, un vienbalsīgi atzina, ka Konvencijas 1.protokola 1.pants nav pārkāpts.

13. Lietā *Upīte pret Latviju*¹¹ sūdzības iesniedzēja apgalvoja, ka senators, izskatot viņas lietu Augstākās tiesas Senātā, nebija objektīvs un taisnīgs, jo bija iesaistīts telefonsarunu noklausīšanās skandālā, kas tika atspoguļots grāmatā *Tiesāšanās kā ķēķis*. Tādēļ iesniedzēja uzskatīja, ka atteikums apmierināt viņas pieteikto noraidījumu senatoram pārkāpa Konvencijas 6.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Pieņemamības stadija: sūdzības pieņemamība izskatīšanai atsevišķi netika vērtēta, jo šis jautājums ir nesaraujami saistīts ar sūdzības būtību.

¹¹ Iesniegums Nr.7636/08, 2016.gada 1.septembra spriedums.

Izskatīšana pēc būtības

Tiesa atgādināja, ka tiesas un tiesneša neatkarība un objektivitāte tiek vērtēta no diviem aspektiem. Subjektīvā aspekta ietvaros tiek vērtēta konkrētā tiesneša uzvedība un personiskā pārlicība, turklāt tiesneša neatkarība un objektivitāte tiek prezumētas, kamēr netiek sniegti pierādījumi par pretējo. Savukārt objektīvā aspekta ietvaros tiek vērtētas tiesas kā institūcijas sniegtās garantijas, lai novērstu jebkādas šaubas par objektivitātes trūkumu, un vai izskatāmajā lietā bija kādi fakti, kas varētu radīt pamatotas bažas, ka tiesa vai tiesnesis varētu nebūt neatkarīgi un objektīvi. Objektīvā testa mērķiem iesniedzēja viedoklis par tiesneša neatkarību ir svarīgs, bet nav izšķirošs; tā vietā izšķiroši ir tas, vai šīs bažas par neatkarības trūkumu ir objektīvi pamatotas.

Pievēršoties izskatāmās lietas faktiem, un vērtējot senatora objektivitāti atbilstoši subjektīvajam testam, Tiesa nekonstatēja nevienu apstākli, kas liecinātu par senatora personisku neobjektivitāti pret iesniedzēju. Objektīvā testa ietvaros Tiesa visupirms konstatēja, ka iesniedzējas bažas par senatora neobjektivitāti bija saistītas ar to, ka viņas lietas izskatīšanas laikā valsts iestādēs notika pārbaudes par iespējami neētiskām attiecībām starp tiesnešiem un advokātiem; iesniedzējas ieskatā, tikai atstāt sevī no lietas izskatīšanas uz pārbaudes laiku, senators būtu varējis kliegt visas šaubas. Taču Tiesa norādīja, ka, lai gan Augstākās tiesas priekšsēdētāja publiskie izteikumi par tiesu varas neatkarību pēc grāmatas *Tiesāšanās kā ķēķis* izdošanas un šo ziņu plašais atspoguļojums presē varēja radīt iesniedzējai bažas par vairāku Augstākās tiesas tiesnešu objektivitāti, ieskaitot senatoru, kas izskatīja viņas lietu, lietas dalībnieka nostājai nav izšķirošas nozīmes tiesneša objektivitātes izvērtēšanā. Tiesa arī atzīmēja, ka grāmatā *Tiesāšanās kā ķēķis* bija iekļauta tikai viena, iespējams, notikusi saruna starp senatoru un advokātu, kas nekādā veidā nebija saistīta ar iesniedzēju vai viņas izskatāmo lietu. Turklāt iespējamā saruna bija notikusi četrus gadus pirms iesniedzējas vērsšanās tiesā ar prasību un astoņus gadus, pirms senators izskatīja iesniedzējas kasācijas sūdzību. Visbeidzot, Tiesa norādīja, ka Augstākās tiesas Senāts bija pienācīgi izvērtējis iesniedzējas pieteikto noraidījumu senatoram un atbilstoši pamatojis tā atteikumu. Tādējādi Tiesas ieskatā iesniedzējas sūdzības par senatora objektivitāti nebija objektīvi pamatotas, tādēļ Tiesa vienbalsīgi atzina, ka Konvencijas 6.pants nav pārkāpts.

14. Lietā *Jemeljanovs pret Latviju*¹² sūdzības iesniedzējs 2004.gada novembrī tika apsūdzēts slepkavības izdarīšanā. Pēc iesniedzēja lūguma viņam tika nodrošināts valsts apmaksāts aizstāvis, kas aizstāvēja iesniedzēju pirmstiesas procesā, kā arī uzsāka iesniedzēja aizstāvību krimināllietas iztiesāšanā pirmās instances tiesā. 2005.gada aprīlī iesniedzējs lūdza tiesu atbrīvot aizstāvi no pienākumu pildīšanas, jo iesniedzējs nebija apmierināts ar pakalpojumu kvalitāti, un nepiekrita aizstāvja viedoklim par aizstāvības īstenošanu. Daugavpils tiesa apmierināja iesniedzēja lūgumu. 2005.gada jūnijā iesniedzēja aizstāvību uzsāka otrs aizstāvis, taču arī šoreiz iesniedzējs informēja Daugavpils tiesu, ka viņš nav apmierināts ar nozīmētā aizstāvja sniegtajiem pakalpojumiem, un atkārtoti lūdza tiesu atbrīvot aizstāvi no pienākumu pildīšanas. Daugavpils tiesa, izskatot iesniedzēja lūgumu, brīdināja iesniedzēju, ka viņš nevar izvēlēties valsts nodrošināto aizstāvi, bet viņam ir tiesības pieaicināt sevis

¹² Iesniegums Nr.37364/05, 2016.gada 6.oktobra spriedums.

izvēlētu aizstāvi, pašam arī apmaksājot sniegtos pakalpojumus. Sākot no 2005.gada septembra, nacionālajā procesā iesniedzējam netika sniegta valsts apmaksāta juridiskā palīdzība. 2006.gada februārī Daugavpils tiesa atzina iesniedzēju par vainīgu slepkavībā. Ar 2006.gada novembra lēmumu Latgales apgabaltiesa kā apelācijas instance atstāja pirmās instances tiesas spriedumu negrozītu. Tiesa atzina, ka liecinieku liecībās nav saredzamas neatbilstības, kā arī apstiprināja pirmās instances secinājumus par iesniedzēja tiesībām uz aizstāvību, norādot, ka pirmās instances tiesā liecinieki tika izsaukti divas reizes, taču pats iesniedzējs viņiem neuzdeva nevienu papildu jautājumu.

Iesniedzējs uzskatīja, ka viņa krimināllietas izskatīšanā viņam bija liegta juridiskā palīdzība, kas pārkāpj Konvencijas 6.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu, proti, tiesības kriminālprocesā aizstāvēt sevi pašam vai saņemt paša izvēlēta aizstāvja juridisku palīdzību.

Pieņemamības stadija

Tiesa noraidīja valdības argumentus, ka sūdzība nav pieņemama izskatīšanai pēc būtības, jo iesniedzējs bija vēlējis novilcināt krimināllietas izskatīšanu, tādēļ sūdzības iesniegšana Tiesā būtu uzskatāma par tiesību iesniegt individuālu sūdzību ļaunprātīgu izmantošanu. Tiesas ieskatā šis pamatojums sūdzības noraidīšanai ir izmantojams tikai izņēmuma kārtā visnopietnākajos gadījumos.

Izskatīšana pēc būtības

Pievēršoties iesniedzēja sūdzības būtībai, Tiesa visupirms atgādināja, ka Konvencijas 6.pantā garantētās tiesības sevi aizstāvēt pašam vai saņemt paša izvēlēta aizstāvja juridisku palīdzību ir viens no tiesību uz taisnīgu tiesu elementiem, tādēļ Tiesa vērtēja, vai iesniedzēja tiesības uz aizstāvību bija ierobežotas tiktāl, ka tas jau negatīvi ietekmēja visa procesa taisnīgumu Konvencijas 6.panta izpratnē. Tiesa secināja, ka Daugavpils tiesa, izskatot iesniedzēja sūdzības par valsts nodrošināto aizstāvju sniegto pakalpojumu kvalitāti, lēmumos ir pienācīgi izvērtējusi aizstāvības kvalitāti. Komentējot iesniedzēja apgalvojumu, ka, noraidot otro aizstāvi, viņš nebija vēlējis kopumā atteikties no tiesībām uz valsts nodrošinātu aizstāvību, Tiesa uzsvēra, ka Latvijas normatīvais regulējums par valsts nodrošināta aizstāvja piešķiršanu bija skaidrs un nepārprotams, un tas neparedzēja tiesības šādās situācijās brīvi izvēlēties aizstāvi. Turklāt Tiesa norādīja, ka pirmās instances tiesa bija brīdinājusi iesniedzēju, ka pēc otrā aizstāvja noraidīšanas viņam nāksies pašam apmaksāt aizstāvja izdevumus, vai arī aizstāvēt sevi pašam. Tiesas uzskatīja, ka līdz ar vēl vienu nepamatotu sūdzību atbrīvot aizstāvi no viņa pienākumiem, iesniedzējs faktiski atteicās no tiesībām saņemt valsts nodrošinātu juridisko palīdzību.

Savukārt saistībā ar iesniedzēja aizstāvību apelācijas instancē Tiesa norādīja, ka iesniedzējam tika nodrošināti divu dažādu aizstāvju pakalpojumi, par kuru kvalitāti viņš nesūdzējās. Lai gan iesniedzējs bija pats gatavojis un iesniedzis apelācijas sūdzību, Latgales apgabaltiesa bija devusi laiku un iespēju sagatavoties apelācijas tiesas sēdei kopā ar aizstāvi, kā arī nodrošināja procesuālās tiesības. Tādēļ Tiesa atzina, ka iesniedzēja tiesības aizstāvēt sevi pašam vai ar aizstāvja palīdzību netika ierobežotas tādā apjomā, lai ietekmētu kopējo kriminālprocesa taisnīgumu, un vienbalsīgi atzina, ka Konvencijas 6.pants nav pārkāpts.

15. Lietā *Talmane pret Latviju*¹³ sūdzības iesniedzēju 2006.gada novembrī Madonas rajona tiesa atzina par vainīgu ceļu satiksmes noteikumu pārkāpuma izdarīšanā, kā rezultātā nodarīti vidēji smagi miesas bojājumi. Tiesa atzina iesniedzējas vainu par pierādītu, pamatojoties uz liecinieku liecībām, apskates protokolu par ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumiem, kā arī tiesu medicīnas ekspertu atzinumu par upurim nodarītajiem miesas bojājumiem. Iesniedzēja iesniedza apelācijas sūdzību Vidzemes apgabaltiesā, un 2007.gada martā – arī kasācijas sūdzību. 2007.gada aprīlī Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta senators informēja iesniedzēju, ka ar 2007.gada 11. aprīļa lēmumu viņas kasācijas sūdzība nav pieņemta izskatīšanai kasācijas kārtībā, „jo izteiktā prasība nav pamatota ar Krimināllikuma vai Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu”. Papildus senators atzīmēja, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 569.panta trešo daļu kasācijas instances tiesa pierādījumus lietā no jauna neizvērtē, neiegūst un neskaidro lietas faktiskos apstākļus.

Savā sūdzībā Tiesai iesniedzēja apgalvoja, ka Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments ar nemotivētu lēmumu ir atteicis izskatīt viņas kasācijas sūdzību pēc būtības, tādējādi liedzot viņas lietas nodošanu atkārtotai izskatīšanai apelācijas instancē, un pārkāpjot Konvencijas 6.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Pieņemamības stadija

Tiesa noraidīja valdības argumentu, ka sūdzības iesniedzēja nav izmantojusi visus viņai nacionālā līmenī pieejamos tiesību aizsardzības mehānismus, jo viņa nebija lūgusi prokuroru iesniegt protestu par apelācijas instances tiesas spriedumu. Tiesa norādīja, ka prokurora protests nav personai tieši pieejams mehānisms, jo lēmums par protesta iesniegšanu ir tikai prokurora ziņā, tādēļ tas nav mehānisms, kas personai ir obligāti jāizmanto, pirms tā iesniedz sūdzību Tiesā.

Izskatīšana pēc būtības

Tiesa visupirms atgādināja, ka Konvencijas 6.pants nacionālajām tiesām uzliek pienākumu savos nolēmumos iekļaut pietiekamu pamatojumu. Tomēr pamatojuma detalizētība nolēmumos var atšķirties atkarībā no konkrētās lietas apstākļiem un lēmuma būtības. Tiesas ieskatā ir pieļaujams, ka kasācijas instance lēmumu par acīmredzami nepamatotas kasācijas sūdzības noraidīšanu pamato ar atsauci uz konkrētu likuma normu, nesniedzot izvērstāku pamatojumu.

Pievēršoties iesniedzējas sūdzībā minētajiem apstākļiem, Tiesa secināja, ka Augstākās tiesas senators ir norādījis, ka iesniedzēja savā kasācijas sūdzībā nav pamatojusi, ka viņas krimināllietā būtu pieļauti būtiski Krimināllikuma vai Kriminālprocesa likuma pārkāpumi. Tiesa uzskatīja, ka Senāts ir izvērtējis iesniedzējas sūdzību pēc būtības, un atzinis, ka kasācijas sūdzība pēc būtības ir identiska apelācijas sūdzībai, un iesniedzējas argumentus par procesuālu pierādījumu pārbaudīšanu pietiekami bija izvērtējušas divas zemāko instanču tiesas. Tiesa piekrita, ka Augstākās tiesas Senāta kompetencē nav pārbaudīt esošos vai iegūt jaunus pierādījumus, turklāt Senāts to bija izskaidrojis arī iesniedzējai, noraidot viņas kasācijas sūdzību. Tiesa secināja, ka Augstākās tiesas Senāts ir rūpīgi izvērtējis iesniedzējas

¹³ Iesniegums Nr.47938/07, 2016.gada 13.oktobra spriedums.

kasācijas sūdzību un sniedzis pietiekamu pamatojumu, tādēļ vienbalsīgi atzina, ka Konvencijas 6. Pantā garantētās tiesības nav pārkāptas.

16. Lietā *Kiršteins pret Latviju*¹⁴ sūdzības iesniedzējs uzskatīja, ka ir pārkāptas viņa Konvencijas 6.pantā garantētās tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā. 1998.gada augustā Ģenerālprokuratūras Totalitāro režīmu noziegumu izmeklēšanas nodaļa (TRNIN) ierosināja krimināllietu par Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Valsts Drošības ministrijas (LPSR VDM) genocīda noziegumiem Madonas un Gulbenes apriņķos 1946.gadā, kā arī turpmākajos gados. Šīs krimināllietas ietvaros tika izmeklēta iesniedzēja darbība laika posmā no 1944. līdz 1963.gadam, kad viņš bija LPSR VDM īpašo lietu izmeklētājs. 1999.gada oktobrī TRNIN prokurors informēja iesniedzēju, ka viņš tiek turēts aizdomās par piedalīšanos genocīdā pret Latvijas iedzīvotājiem, un iesniedzējs tika pirmo reizi nopratināts aizdomās turētās personas statusā. 2000.gada jūlijā iesniedzēja krimināllietā tika nosūtīta Rīgas apgabaltiesai iztiesāšanai, taču lietas uzskatīšana tika uzsākta tikai 2004.gada oktobrī. 2005.gada aprīlī tika pasludināts attaisnojošs spriedums, kuru 2005.gada decembrī apelācijas instance atcēla, nosūtot lietu atpakaļ pirmajai instancei atkārtotai izskatīšanai pēc būtības citā tiesas sastāvā. Taču 2006.gada aprīlī Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments atcēla apelācijas instances tiesas pieņemto lēmumu. Senāts uzskatīja, ka šī lieta nepiederēja pie tām, kurās apelācijas tiesa varētu aprobežoties ar lietas materiālu nosūtīšanu atpakaļ pirmās instances tiesai, tādēļ tā būtu jāizskata pēc būtības pašai apelācijas instances tiesai. Apelācijas instances pirmā tiesas sēde tika nozīmēta uz 2007.gada februāri. 2008.gada martā tiesa pasludināja spriedumu, saskaņā ar kuru tika atstāts spēkā 2005.gada aprīļa attaisnojošais spriedums.

Pieņemamības stadija: sūdzības pieņemamība izskatīšanai pēc būtības netika apstrīdēta.

Izskatīšana pēc būtības

Izskatot iesniedzēja sūdzību, Tiesa atgādināja, ka tiesvedības ilguma vērtēšanā ir jāņem vērā lietas sarežģītība, kā arī iesniedzēja un atbildīgo iestāžu rīcība kriminālprocesa ietvaros. Tiesa piekrita, ka pret iesniedzēju ierosinātā krimināllietā bija sarežģīta, skāra sensitīvus un sarežģītus vēsturiskus un juridiskus aspektus. Taču Tiesa uzskatīja, ka pats iesniedzējs nav kavējis krimināllietas izskatīšanu, savukārt pirmās instances tiesa un apelācijas instance Tiesas ieskatā bija pieļāvušas būtiskus kavējumus gan krimināllietas izskatīšanas uzsākšanā pēc tās saņemšanas tiesā, gan arī atliekot uz nenoteiktu laiku tiesas sēdi tiesneša slimības dēļ, gan arī nozīmējot tiesas sēdi vairākus mēnešus pēc ekspertīzes rezultāta saņemšanas. Tādēļ Tiesa uzskatīja, ka krimināllietas izskatīšana gandrīz deviņus gadus bija nesamērīgi ilga, un vienbalsīgi atzina, ka ir pieļauts Konvencijas 6.panta pārkāpums.

Piešķirtā kompensācija

3000 eiro par morālo kaitējumu.

¹⁴ Iesniegums Nr.36064/07, 2016.gada 20.oktobra spriedums.

17. Lietā *Rakuzovs pret Latviju*¹⁵ sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka 2009.-2011.gadā, kad viņu vairākkārt konvojēja uz tiesas sēdēm, viņš tika pakļauts pilnai pārmeklēšanai, kas tika veikta nepienācīgā veidā un radīja iesniedzējam pazemojuma sajūtu. Iesniedzējs iesniedza vairākus pietiekumus administratīvajā tiesā par valsts amatpersonu faktisko rīcību, proti, par nepamatotu pilnu pārmeklēšanu. 2013.gada maijā, atkārtoti izskatot lietu, Administratīvā rajona tiesa secināja, ka neskatoties uz to, ka 2009. un 2010.gadā iesniedzēja pilnā pārmeklēšana notikusi viena ieslodzītā un vismaz viena papildu konvoja darbinieka klātbūtnē, būtisks cilvēktiesību pārkāpums Satversmes un Konvencijas 3.panta izpratnē šajā lietā nav konstatējams. 2013.gada jūlijā Augstākā tiesa atstāja šo rajona tiesas nolēmumu negrozītu. Iesniedzēja ieskatā viņa pilna pārmeklēšana konvojēšanas laikā pārkāpa Konvencijas 3.pantu, kas aizliedz spīdzināšanu un necilvēcīgu izturēšanos.

Pieņemamības stadija: sūdzības pieņemamība izskatīšanai atsevišķi netika vērtēta, jo šis jautājums ir nesaraujami saistīts ar sūdzības būtību.

Izskatīšana pēc būtības

Tiesa visupirms atgādināja, ka pilna personas pārmeklēšana pati par sevi nerada Konvencijas 3.panta pārkāpumu, ja vien pārmeklēšanas izdarīšanas veids nerada personai tādas ciešanas, kas būtiski pārsniedz neizbēgamo šādu darbību izraisīto pazemojumu. Pievēršoties izskatāmās lietas faktiem, Tiesa atzīmēja, ka nacionālās tiesas bija pienācīgi izvērtējušas iesniedzēja apgalvojumus par citu personu klātbūtni pārmeklēšanas laikā, tajā skaitā uzklusot vairāku liecinieku liecības par pārmeklēšanas gadījumiem. Tiesa norādīja, ka tai nav pamata apšaubīt nacionālo tiesu izdarītos secinājumus par to, ka, veicot iesniedzēja pilno pārmeklēšanu, valsts amatpersonu rīcība nav bijusi tāda, kas izraisītu cilvēktiesību pārkāpumu Konvencijas 3.panta izpratnē. Tiesa norādīja, ka pārmeklēšana bija notikusi, klāt esot citam ieslodzītajam un vismaz vienam konvoja darbiniekam, taču nekādi citi pārmeklēšanas procedūras pārkāpumi netika pieļauti, tādēļ sūdzības iesniedzējam radītās ciešanas nebija tādas, kas Tiesai liktu konstatēt Konvencijas 3.panta pārkāpumu. Ņemot vērā šos apsvērumus, Tiesa vienbalsīgi atzina, ka šajā lietā Konvencijas 3.pants nav pārkāpts.

18. Lietā *Vaščenkovs pret Latviju*¹⁶ sūdzības iesniedzējs uzskatīja, ka 2011.-2013.gadā, lemjot par drošības līdzekļa – apcietinājuma turpmāku piemērošanu, Latvijas tiesas nebija sniegušas pienācīgu pamatojumu apcietinājuma nepieciešamībai, tādēļ tas bija uzskatāms par prettiesisku un neatbilstošu Konvencijas 5.pantā garantētajām tiesībām uz personisko brīvību un drošību. 2011.gada augustā iesniedzējs tika atzīts par aizdomās turēto krimināllietās par zādzībām, un 2011.gada 16.augustā Ludzas rajona tiesas izmeklēšanas tiesnesis pieņēma lēmumu par apcietinājuma piemērošanu iesniedzējam. Lēmumā tika norādīts, ka iesniedzējs tiek turēts aizdomās zādzības izdarīšanā. 2011.gada 29.augustā Ludzas rajona prokuratūras vīrsprokurors apvienoja vienā lietvedībā vairākas krimināllietas, vienā no šīm

¹⁵ Iesniegums Nr.47183/13, 2016.gada 15.decembra spriedums.

¹⁶ Iesniegums Nr.30795/12, 2016.gada 15.decembra spriedums.

krimināllietām iesniedzējs bija atzīts par aizdomās turēto laupīšanā.

Laikā no 2011.gada 17.oktobra līdz 2013.gada 11.aprīlim kopumā tika pieņemti 7 lēmumi par apcietinājuma turpmāku piemērošanu iesniedzējam. Sākotnēji kā pamatojums apcietinājuma turpmākai piemērošanai tika norādītas aizdomas, ka iesniedzējs ir izdarījis zādzību, papildus norādot, ka vēl vienā kriminālprocesā iesniedzējs tiek turēts aizdomās par laupīšanu, savukārt vēlākajos lēmumos tika norādīts, ka nav zudis pirmajā lēmumā par apcietinājuma piemērošanu norādītais pamatojums. Apcietinājumam pārsniedzot 12 mēnešus, kas ir maksimālais apcietinājuma termiņš personai, kuru tur aizdomās par smaga nozieguma (izskatāmajā lietā – zādzības – izdarīšanu), lēmumos tika minēts, ka iesniedzējs tiek apsūdzēts arī laupīšanā, tādēļ ir ievērots Kriminālprocesa likuma 277.pantā noteiktais maksimālais apcietinājuma termiņš (24 mēneši, ja persona tiek turēta aizdomās sevišķi smaga nozieguma – laupīšanas – izdarīšanā).

2015.gada novembrī iesniedzējs nomira, un viņa vecmāmiņa Tiesai puda vēlmi turpināt tiesvedību iesniedzēja vietā.

Pieņemamības stadija

Tiesa visupirms vērtēja, vai iesniedzēja vecmāmiņai ir tiesības turpināt tiesvedību Tiesā iesniedzēja vietā, uzsverot, ka ir jānošķir divas situācijas – pirmkārt, kad sūdzību Tiesā iesniedz cietušās personas tuvinieki pēc šīs personas nāves; otrkārt, kad sūdzību iesniegusi persona nomirst tiesvedības laikā, savukārt tās tuvinieki vēlas turpināt tiesvedību. Pirmajā gadījumā ir jāvērtē, vai, ņemot vērā sūdzības būtību, tiesības to iesniegt var pāriet citai personai. Savukārt tiesvedību par jau paša iesniedzēja iesniegtu sūdzību radinieki principā var turpināt, ja vien viņi var pierādīt savu ieinteresētību lietas izskatīšanā.

Pievēršoties izskatāmajai lietai, Tiesa konstatēja, ka iesniedzējam visciešākās saites bija tieši ar vecmāmiņu, kuru neizbēgami ietekmēja iesniedzēja ilgstošais apcietinājums un kurai tādēļ bija pamatota ieinteresētība turpināt tiesvedību pēc iesniedzēja nāves.

Izskatīšana pēc būtības

Vērtējot iesniedzēja sūdzību pēc būtības, Tiesa visupirms atgādināja, ka atbilstoši Konvencijas 5.pantam persona, kas tiek turēta aizdomās par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu un atrodas apcietinājumā, ir jāatbrīvo, ja vien valsts nevar sniegt pārliecinošus argumentus, ka personu nepieciešams paturēt apcietinājumā. Saistībā ar lēmumos sniegto pamatojumu arī turpmāk iesniedzējam piemērot apcietinājumu Tiesa norādīja, ka sākotnēji šie lēmumi atsaucās tikai uz aizdomām pret iesniedzēju par zādzības izdarīšanu. Un lai gan pēc 2011.gada 17.decembra pieņemtajos lēmumos bija iekļauta frāze, ka lietas materiāli satur arī apsūdzību laupīšanā, šajos lēmumos nebija norādīts, vai pastāv “pamatotas aizdomas”, ka iesniedzējs ir izdarījis arī laupīšanu. Tiesa atgādināja, ka “pamatotu aizdomu” esamība ir obligāti nepieciešams priekšnoteikums, lai personai varētu piemērot apcietinājumu. Tiesa nepiekrita valdības izvirzītajam argumentam, ka lietas nodošana iztiesāšanai pati par sevi norāda uz pamatotu aizdomu esamību, un uzsvēra, ka tiesvedībai ir jābūt caurskatāmai, ko var nodrošināt tikai pienācīgs pamatojums atbilstošajos lēmumos, nevis vēlāki valdības skaidrojumi. Tāpat Tiesa norādīja, ka lēmumos par apcietinājuma turpmāku piemērošanu bija iekļautas atsauces uz aizdomām, ka iesniedzējs varētu būt izdarījis zādzību, neskatoties uz to, ka maksimālais apcietinājuma termiņš aizdomās par

šādu noziegumu izdarīšanu jau bija iztecējis. Tiesas ieskatā augšminēto iemeslu dēļ valsts iestādes nebija sniegušas “atbilstošus un pietiekamus” argumentus, lai pamatotu iesniedzēja turpmāku atrašanos apcietinājumā, tādēļ Tiesa vienbalsīgi atzina, ka ir pieļauts Konvencijas 5.panta 3.punkta pārkāpums.

Piešķirtā kompensācija

3000 eiro par morālo kaitējumu.

II.2. TIESAS LĒMUMI¹⁷

19. Lietā *Jevdokimovs pret Latviju*¹⁸ sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka ir pieļauts viņa Konvencijas 6.panta 1.punktā garantēto tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums, jo pēc tam, kad Kipra viņu izdeva Latvijai Eiropas aresta ordera izpildes ietvaros, viņš Latvijā tika notiesāts par noziedzīgiem nodarījumiem, kas šajā Eiropas aresta orderī nebija minēti.

Pieņemamības stadija

Tiesa sūdzību nosūtīja Latvijas valdības pozīcijas sniegšanai 2015.gada maijā. Valdība pārstāvības pozīciju iesniedza 2015.gada septembrī. 2015.gada augustā, septembrī un oktobrī iesniedzējs atkārtoti neatbildēja uz Tiesas vēstulēm, tādēļ Tiesa vienbalsīgi atzina, ka iesniedzējs savu sūdzību vairs nevēlas uzturēt, un tā tika svītrotā no izskatāmo lietu saraksta.

20. Lietā *Loyko pret Latviju*¹⁹ sūdzības iesniedzējs uzskatīja, ka ir pārkāptas viņa Konvencijas 6.panta 1.punktā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu un 6.panta 3.(c) apakšpunktā garantētās tiesības uz aizstāvību kriminālprocesā. Iesniedzēja ieskatā pārkāpumu veidoja fakts, ka pirmstiesas kriminālprocesa sākotnējā stadijā viņam netika nodrošināta juridiskā palīdzība, savukārt krimināllietas iztiesāšanas laikā viņam sniegtā juridiskā palīdzība bijusi nekvalitatīva.

Pieņemamības stadija

Attiecībā uz iesniedzēja sūdzību par to, ka kriminālprocesa sākotnējā stadijā viņam nebija nodrošināta juridiskā palīdzība Tiesa norādīja, ka iesniedzējs šo sūdzību nav uzturējis apelācijas un kasācijas instancēs, un secināja, ka tādējādi iesniedzējs nav izmantojis visus viņam pieejamos nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Tiesa tādēļ vienbalsīgi atzina, ka šī sūdzības daļa nav pieņemama izskatīšanai pēc būtības.

Savukārt attiecībā uz sūdzību par juridiskās palīdzības kvalitāti Tiesa atgādināja, ka advokāts ir neatkarīgs no valsts, tādēļ valsts nav atbildīga par to, kā tiek vesta lieta, jo tas ir atkarīgs no vienošanās starp aizstāvi un aizstāvamo, neatkarīgi no tā, vai aizstāvis tiek nozīmēts valsts nodrošinātas juridiskās palīdzības ietvaros, vai arī viņa darbu apmaksā pati persona. Konvencijas 6.panta 3.(c) apakšpunkta izpratnē valsts iestādēm ir pienākums

¹⁷ Tiesas lēmumu pieņemšanas un pasludināšanas datumi atšķiras. Tā kā puses tiek informētas par Tiesas lēmumiem tikai pēc to pasludināšanas (publicēšanas Tiesas tiešsaistes vietnē HUDOC), šajā pielikumā ir iekļauti tie lēmumi, kuri tikuši publicēti laika posmā no 2016.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 31.decembrim.

¹⁸ Iesniegums Nr.28135/07, 2015.gada 8.decembra lēmums, pasludināts 2016.gada 7.janvārī.

¹⁹ Iesniegums Nr.27388/05, 2015.gada 8.decembra lēmums, pasludināts 2016.gada 14.janvārī.

iejaukties tikai tad, ja valsts nodrošināts aizstāvis acīmredzami nepilda savus pienākumus, vai arī valsts ir kā citādi par to pienācīgi informēta. Tiesa arī atgādināja, ka aizstāvja nozīmēšana pati par sevi vēl negarantē aizstāvības efektivitāti. Pievēršoties izskatāmās lietas faktiem, Tiesa norādīja, ka materiālos nav atrodamas nekādas norādes par to, ka krimināllietas izskatīšanas laikā iesniedzējs jebkādi būtu sūdzējies par valsts nozīmētās aizstāves darbu, vai arī centies panākt, ka viņam tiek nozīmēts cits aizstāvis. Tiesas ieskatā ne pirmstiesas, ne tiesas stadijā nebija nekādu norāžu par to, ka iesniedzējs nepiekrītu vai iebilstu pret to, kā valsts nozīmētā aizstāve pilda savus pienākumus, tādēļ atzina, ka iesniedzējs nav nekādi informējis valsti par aizstāvja darba nepilnībām. Tāpat Tiesa uzskatīja, ka aizstāves darbs nebija acīmredzami nepietiekams, jo advokāte bija iepazinusies ar lietas materiāliem, piedalījās vairākās procesuālās darbības un pirmās instances tiesas sēdē, kā arī iesniedza apelācijas sūdzību, kura gan bija īsa, taču iekļāva visus svarīgos aizstāvības argumentus. Ņemot vērā šos apsvērumus, Tiesa uzskatīja, ka šī sūdzības daļa ir acīmredzami nepamatota, un vienbalsīgi atzina, ka tā nav pieņemama izskatīšanai pēc būtības.

21. Lietā *Vītols pret Latviju*²⁰ sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka viņam piemērotais drošības līdzeklis – apcietinājums bijis nepamatots un pārāk ilgs.

Pieņemamības stadija

Tiesa sūdzību nosūtīja Latvijas valdības pozīcijas sniegšanai 2015.gada martā. Valdība pārstāvības pozīciju iesniedza 2015.gada jūnijā. 2015.gada augustā un septembrī iesniedzējs atkārtoti neatbildēja uz Tiesas vēstulēm, tādēļ Tiesa vienbalsīgi atzina, ka iesniedzējs savu sūdzību vairs nevēlas uzturēt, un tā tika svītrotā no izskatāmo lietu saraksta.

22. Lietā *Kondakovs pret Latviju*²¹ sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka ir pārkāptas viņa Konvencijas 6.panta 1.punktā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu. Iesniedzējs sūdzējās, ka Administratīvā rajona tiesa 2010.gadā neatbrīvoja viņu no pienākuma samaksāt valsts nodevu 10 latu apmērā par apelācijas sūdzības iesniegšanu strīdā par maznodrošinātas personas statusa piešķiršanu, uzskatot, ka tas pārkāpj viņa tiesības uz pieeju tiesai.

Pieņemamības stadija

Tiesa atgādināja, ka tā var izskatīt tikai tādas sūdzības, kas iesniegtas 6 mēnešu laikā kopš pēdējā nacionālajā līmenī pieņemtā nolēmuma. Tiesas ieskatā šajā lietā par pēdējo nolēmumu ir uzskatāms Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 9.jūlija lēmums neatbrīvot sūdzības iesniedzēju no pienākuma samaksāt valsts nodevu, jo visi turpmākie Latvijas tiesu nolēmumi bija par termiņa atjaunošanu valsts nodevas samaksāšanai, proti, tie vairs nebija par iesniedzēja sūdzības Tiesā būtību. Tādēļ Tiesa secināja, ka, iesniedzot sūdzību 2011.gada 24.maijā, iesniedzējs ir nokavējis Konvencijas 35.pantā noteikto termiņu sūdzības iesniegšanai, un vienbalsīgi atzina, ka sūdzība nav pieņemama izskatīšanai pēc būtības.

23. Lietā *Taubenbergs pret Latviju*²² sūdzības iesniedzējs uzskatīja, ka viņam ir tikusi liegta

²⁰ Iesniegums Nr.58092/13, 2016.gada 5.janvāra lēmums, pasludināts 2016.gada 28.janvārī.

²¹ Iesniegums Nr.22677/11, 2016.gada 12.janvāra lēmums, pasludināts 2016.gada 4.februārī.

²² Iesniegums Nr.36148/11, 2016.gada 19.janvāra lēmums, pasludināts 2016.gada 11.februārī..

pieeja tiesai, kas pārkāpj viņa Konvencijas 6.panta 1.punktā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Pieņemamības stadija

Tiesa sūdzību nosūtīja Latvijas valdības pozīcijas sniegšanai 2015.gada martā. Valdība pārstāvības pozīciju iesniedza 2015.gada jūnijā. 2015.gada augustā un septembrī iesniedzējs atkārtoti neatbildēja uz Tiesas vēstulēm, tādēļ Tiesa vienbalsīgi atzina, ka iesniedzējs savu sūdzību vairs nevēlas uzturēt, un tā tika svītrotā no izskatāmo lietu saraksta.

24. Lietā *Seminaristovs pret Latviju*²³ sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka 2009.gada decembrī Brasas cietumā ir cietis no cietuma amatpersonu vardarbības un ka viņa sūdzības par šo faktu nav pienācīgi izmeklētas.

Pieņemamības stadija

Tiesa sūdzību nosūtīja Latvijas valdības pozīcijas sniegšanai 2014.gada oktobrī. Valdība pārstāvības pozīciju iesniedza 2015.gada februārī. 2015.gada jūlijā, augustā un septembrī iesniedzējs atkārtoti neatbildēja uz Tiesas vēstulēm, tādēļ Tiesa vienbalsīgi atzina, ka iesniedzējs savu sūdzību vairs nevēlas uzturēt, un tā tika svītrotā no izskatāmo lietu saraksta.

25. Lietā *Krogertas pret Latviju*²⁴ sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka 2010.gada septembrī ir cietis no policijas amatpersonu vardarbības un ka šī incidenta izmeklēšana Latvijā nebija efektīva.

Pieņemamības stadija

Tiesa izvērtēja starp pusēm panākto mierizlīgumu, kura ietvaros Latvija apņēmas samaksāt iesniedzējam kompensāciju 4000 eiro apmērā. Ņemot vērā pušu vienošanās saturu, Tiesa vienbalsīgi apstiprināja panākto mierizlīgumu un svītvoja sūdzību no izskatāmo lietu saraksta.

26. Lietā *Āpša pret Latviju*²⁵ sūdzības iesniedzēja uzskatīja, ka ir pārkāptas viņas tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, ko aizsargā Konvencijas 8.pants. Iesniedzējas ieskatā pārkāpumu veido tas, ka 2011.gada jūlijā Ilģuciema cietuma administrācija savlaicīgi neinformēja iesniedzēju par viņas mātes nāves faktu un plānotajām bērēm, kā arī neievēroja iesniedzēja brāļa izteiktu gatavību segt izdevumus par iesniedzējas konvojēšanu uz mātes bērēm.

Pieņemamības stadija

Tiesa sūdzību nosūtīja Latvijas valdības pozīcijas sniegšanai 2015.gada martā. Valdība pārstāvības pozīciju iesniedza 2015.gada jūlijā. 2016.gada janvārī un februārī iesniedzēja atkārtoti neatbildēja uz Tiesas vēstulēm, tādēļ Tiesa vienbalsīgi atzina, ka iesniedzēja savu sūdzību vairs nevēlas uzturēt, un tā tika svītrotā no izskatāmo lietu saraksta.

27. Lietā *Viesturs pret Latviju*²⁶ sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka ir pārkāptas viņa Konvencijas 6.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu, jo viņam esot bijusi liegta iespēja

²³ Iesniegums Nr.5118/10, 2016.gada 26.janvāra lēmums, pasludināts 2016.gada 18.februārī.

²⁴ Iesniegums Nr.21476/14, 2016.gada 26.janvāra lēmums, pasludināts 2016.gada 18.februārī.

²⁵ Iesniegums Nr.1634/12, 2016.gada 17.maija lēmums, pasludināts 2016.gada 9.jūnijā.

²⁶ Iesniegums Nr.7239/07, 2016.gada 5.jūlija lēmums, pasludināts 2016.gada 28.jūlijā.

piedalīties apelācijas instances tiesas sēdē, kurā tika izskatīta viņa civilprasība. Proti, apelācijas instances tiesa atteicās apmierināt viņa lūgumu atlikt lietas izskatīšanu, pamatojoties uz iesniegto darba nespējas lapu.

Pieņemamības stadija

Savā lēmumā Tiesa atgādināja, ka sūdzības Tiesai ir iesniedzamas 6 mēnešu laikā pēc pēdējā nolēmuma nacionālā līmenī. Izskatāmajā lietā sūdzība bija saistīta ar tiesas procesu, tādēļ 6 mēnešu termiņš ir skaitāms pēdējā tiesas nolēmuma, kas šajā gadījumā bija 2006.gada 9.maija Augstākās tiesas Senāta lēmums. Tas nozīmē, ka Konvencijā noteiktais 6 mēnešu termiņš iztecēja 2006.gada 9.novembrī, taču aizpildītu un parakstītu sūdzības veidlapu iesniedzējs nosūtīja Tiesai tikai 2006.gada 27.decembrī. Tiesa noraidīja iesniedzēja apgalvojumu, ka viņš sūdzību Tiesai bija nosūtījis jau 2006.gada jūlijā, jo no iesniedzēja norādītajiem pasta zīmogiem ar šo datumu nekādi nebija iespējams konstatēt, kāds ir bijis šajā dienā iesniegtā sūtījuma adresāts un saturs. Tādēļ Tiesa vienbalsīgi atzina, ka sūdzība nav izskatāma pēc būtības, jo iesniedzējs nebija ievērojis Konvencijā noteikto termiņu sūdzības iesniegšanai.

-teksta beigas-